# תוספות יום טוב על מסכת חגיגה

תוספות יום טוב

geulaquiz.com

# הקדמה

**א הכל חייבים בראיה**. כתב הר״ב והכל לאתויי מי שחציו עבד וחציו בן חורין. ואין כן הלכה. דדחויה היא מקמי הא דרבינא בדף ד׳ דדייק מדתנן בסיפא ועבדים שאינם משוחררים. דלתני עבדים מאי שאינם משוחררים אלא שאינם משוחררים לגמרי ומאי ניהו מי שחציו עבד וחציו בן חורין. ואמרינן בגמ׳ בריש פרקין כאן במשנה ראשונה. כאן במשנה אחרונה. כלומר מ״ה פ״ד דגיטין דמשנה ראשונה אמרו ב״ה עובד את רבו יום אחד. ואת עצמו יום אחד. ובאחרונה חזרו להורות כדברי ב״ש. דכופין את רבו לשחררו. ולפיכך למשנה ראשונה עבדינן ליה תקנה במצות. שהוא חייב בהן מספק מדברי סופרים. ולמשנה אחרונה אמרו שלא יעשה המצוה. כי היכי שנוכל למהר לרבו שישחררנו כדי שלא ימנע מן המצוה. זוהי שיטת הרמב״ם אבל לרש״י השטה בהפך. דלמשנה אחרונה דכופין לשחררו הוי כאילו משוחרר ולפיכך חייב. וכשיטה זו כתב הר״ב ברפ״ח דפסחים:

**חוץ מחרש**. כתב הר״ב ואע״פ כו׳ וכתיב בתריה למען ישמעו וכו׳ בפ׳ הקהל. וילפינן ראיה ראיה. גמ׳. ומתני׳ דקתני חרש סתם והתנן במשנה ב׳ פ״ק דתרומות חרש שדברו בו חכמים בכל מקום אינו לא שומע ולא מדבר. הא אמרי׳ בגמרא דמתני׳ חסורי מחסרא [וה״ק] וכו׳:

**[*שוטה**. פירשתיו ברפ״ק דתרומות]:

**נשים ועבדים**. יש להקשות דכולהו תני בלשון יחיד חוץ מנשים ועבדים ואשכחן במ״ג פ״ק דברכות נשים ועבדים וקטנים. ואשכחן במ״ד פ״ח דב״ק דתני כולהו בלשון יחיד. חרש שוטה וקטן האשה והעבד. ולא הבינותי דברי התוס׳ שכתבו וז״ל לא שייך לאקשויי אמאי תני נשים לשון רבים. ותנא קטן חרש לשון יחיד. כדדייק פ״ק דנדה גבי קטנות והכא קתני אשה. דהכא תרי ענייני. ולא דמי חד לאידך. דחרש ושוטה פטור מכל המצוות כדאמר לקמן. וקטן לא ידעינן דפטור מקרא רק מק״ו דנשים פטורות דכתיב זכורך. טפלים לא כ״ש דהכי דייקינן בפ״ק דקדושין טפלים חייבין נשים לא כ״ש. עכ״ל. וקשיא לי דהתם בקטנות ואשה טפי הוו תרי ענייני. דקטנות לענין מיאון. ואשה לענין עיגון. כמו שהוא ברפ״ו דעדיות ועוד דקטן דפטור מטעם שוטה דפטור מכל המצות כמ״ש הר״ב והכי איתא בברייתא בגמ׳. וצ״ע:

**ועבדים**. כתב הר״ב דכל מצוה כו׳. מפורש ברפ״ג דברכות:

**והסומא**. כתב הר״ב דכתיב בבא כל ישראל לראות. כשם שהם באים להראות כו׳. כך כתב הרמב״ם פ״ב מהל׳ חגיגה ולעיל כתבתי דילפינן ראייה ראייה. אבל בגמרא דהכא ריש פרקין ודף ד׳. וריש סנהדרין וריש ערכין שנאמר יראה יראה כדרך שבא ליראות [לפני המקום בב׳ עיניו של מקום] כך בא לראות [המקום בב׳ עיניו]:

**ומי שאינו יכול לעלות ברגליו**. לשון הר״ב מירושלים לעזרה. וכן לשון רש״י. וכתבו התוספות [ב׳. ב׳] ורבותא נקט. דלא מבעיא מעירו דלא מצי סליק לעזרה. והה״נ אם אינו יכול לעלות מעירו לירושלים. כדמשמע בגמ׳ [ו׳, ב׳] ע״כ. והא דנקטי לעזרה. ולישנא דמתני׳ בין בבית שמאי בין בבית הלל להר הבית. משום דבגמ׳ דף ז׳ מאי והראיון [דרפ״ק דפיאה] ר׳ יוחנן אמר ראיית פנים בעזרה. משמע ודאי דראייה דוקא בעזרה היא. וכך כתב הרמב״ם בפ״א מהל׳ חגיגה. הראייה האמורה בתורה היא שנראה פניו בעזרה והטעם שהעזרה היא במקום חצר המשכן. והיא מחנה שכינה. כמפורש במ״ח פ״ק דכלים. ולפיכך הראייה שם היא דמתקיים בה את פני ה׳. אבל הר הבית כנגד מחנה לויה היא. ומתניתין דנקטה הר הבית. היינו טעמא שכשיכול לעלות להר הבית שהוא בשפוע ההר. ממילא הוא עולה עוד במעלות העזרות. ששם מעלות עשויות. ועיין מ״ט [צ״ל מ״ח] פ״ק דמסכת בכורים ומ״ש שם בס״ד [*ושוב ראיתי שהוא בעיא בירושלמי. היכן מראה פנים בהר הבית. או בעזרות. ופשיט לה מן תוספתא שהוא בעזרה]. ומ״ש הר״ב מדכתיב שלש רגלים ולא אמר פעמים. כמו שאמר במקום אחר. רמב״ם:

**הראייה**. כתב הר״ב הבא ליראות צריך להביא עולה שנאמר ולא יראו פני ריקם. דנאמר חגיגה להדיוט. ונאמר ראייה לגבוה. מה חגיגה האמורה להדיוט בראוי לו. אף ראיה האמורה לגבוה בראוי לו. ברייתא בגמרא דף ז׳:

**וחגיגה**. פירש הר״ב שלמי חגיגה שאמרה תורה וחגותם. משמע שאתם תהנו ממנו. ומנלן דקרבן בהמה הוא. פירש״י דכתיב (שמות כ״י) לא ילין חלב חגי עד בקר. במידי דאית ליה חלב הקרב לגבוה קאמר. ועיין סוף הפרק. ומ״ש הר״ב ואע״פ שאין לראיה וחגיגה שיעור. עיין בריש פאה:

**וחגיגה כו׳**. כתב הר״ב וחוץ כו׳ צריכים להביא כו׳ דכתיב וזבחת שלמים. כ״כ הרמב״ם פ״א מהלכות חגיגה. וכתב הכ״מ פסוק זה אינו כתוב בחג אלא גבי הר עיבל בפרשת כי תבא. ולא כתבו רבינו. אלא ללמוד משם דסתם שמחה הוי בזביחת שלמים. ומינה דושמחת בחגך היינו בזביחת שלמים וכו׳ ובגמרא נמי בפרק ערבי פסחים תניא בזמן שב״ה קיים אין שמחה אלא בבשר שנאמר וזבחת שלמים וכו׳ ע״כ. ושם דף ק״ט כתבו כן התוס׳. ומ״ש הר״ב ונשים חייבות בהן. פי׳ התוס׳ בפ״ק דקדושין דף ל״ד שבעלה משמחה בזבחי שלמים שזובח. לא שתהא היא חייבת להביא קרבן ומ״ש הר״ב

ושמחת אתה וביתך כפירש״י דף ו׳ ע״ב. והאי קרא במעשר שני כתיב בפרשת כי תבא. וצ״ל דיליף ממעשר. [דכתיב ביה ביתו בהדיא] וכמ״ש התוספת בפרק ערבי פסחים (פסחים דף ק״ט.) ובפי׳ הרמב״ם ונקראים שלמי חגיגה צ״ל שלמי שמחת חגיגה. והכי קראן בפרק א׳ מהלכות חגיגה:

**עולות במועד**. פי׳ הר״ב עולת ראיה [באה] אפילו ביו״ט. כב״ה דמשנה ג׳ פ״ב:

**של פסח**. כתב הר״ב אבל חגיגת י״ד באה מן המעשר דרשות היא ולא חובה. כמ״ש הר״ב במשנה ג׳ פ״ו דפסחים:

**ובית הלל אומרים מן המעשר**. כתב הר״ב בטופל כו׳. אם יש לו אוכלין הרבה כו׳ אבל בעולת ראיה לא תנן מן החולין [צ״ל המעשר] דלמה טופלה יביא מעה כסף. רש״י. ומ״ש הר״ב מביא בהמה אחת לחגיגה מן החולין לאו דוקא. כמ״ש במשנה ה׳ בס״ד ובפי׳ הרמב״ם צ״ל אינה באה אלא מן החולין:

**ישראל יוצאין ידי חובתן בנדרים ונדבות כו׳**. שהתנדבו כל השנה וכשעולין לירושלים ברגל. מביאין אותם ומקריבין אימוריהן. והבשר נאכל לבעלים. יוצאין בהן משום שמחה אם יש בהם בשר לשובע. ומשום דבעי למתני סיפא והכהנים בחטאות וכו׳. נקט ברישא ישראל. רש״י:

**ובחזה ושוק**. המורמים להן משלמי עולי רגלים. רש״י:

**ולא בעופות כו׳**. פירש הר״ב דכתיב ושמחת בחגך כו׳ ממי שחגיגה באה מהן יצאו עופות ומנחות כו׳. הכי תניא ול״ק דהא אצטריך בחגך ולא באשתך. כמ״ש הר״ב במשנה ז׳ פ״ק דמועד קטן. דתירצו התוס׳. דתרווייהו שמעינן מינה דלכתוב בחג. א״נ תנא ס״ל כאידך טעמא דהתם. וכתבתיו שם בס״ד. אבל קשיא דמנחות למה לי למעוטא הא בושמחת גופיה דמרבינן כל מיני שמחות לא מצינן לרבויי אלא של בשר. כדאמר מר ותו קשיא לי דהאי אמר מר בפ׳ ערבי פסחים (פסחים דף ק״ט) יליף לה מדכתיב וזבחת שלמים ואכלת. וידוע שאין זביחה אלא בבהמה. דעוף נמלק. ומסתברא דהיינו דבגמרא עלה דברייתא. רב אשי אמר מושמחת נפקא. יצאו אלו שאין בהן שמחה. [*שוב ראיתי בירושלמי אבל לא בעופות ולא במנחות דכתיב זבח]:

**אוכלים שם התואר**. כד״א (ישעיהו נ״ה:י׳) ונתן זרע לזורע ולחם לאוכל:

**מביא שלמים מרובין**. בגמרא מהיכא מייתי לה הא לית ליה וקאמר דטופל מעות חולין למעות מעשר שני ומביא פר גדול. דלא בעינן אלא שתהא לו שעור דמי אכילה ראשונה מהחולין. ומהאי טעמא פירש הר״ב ורש״י שלמים שלמי חגיגה. וכ״ש שלמי שמחה דכולו מן המעשר:

**ועולות מועטות**. עולות ראיה. רש״י:

**מביא עולות מרובות**. דכתיב איש כמתנת ידו. רש״י:

**מי שלא חג**. פירש הר״ב שלמי חגיגתו ועולת ראייתו. וכ״פ הרמב״ם. אבל שלמי שמחה כל הימים חייבים בשמחה. ולפיכך לא שייך לומר בהם שהם תשלומי הראשון:

**חוגג את כל הרגל**. דתניא וחגותם אותו חג לה׳ שבעת ימים יכול יהא חוגג והולך כל שבעה ת״ל אותו אותו אתה חוגג. ואי אתה חוגג כל שבעה. א״כ למה נאמר שבעה לתשלומין. ובסמוך פירש הר״ב תשלומין דראשון. דאותו יום ראשון עשאו הכתוב עיקר והשאר תשלומין לו. הכי מפרש ליה ר״י. ואע״ג דר׳ אושעיא מפרש תשלומין זה לזה כל יום החובה בעצמו. ומיהו בחד סגי [*ואיכא בינייהו חיגר ביום ראשון. ונתפשט ביום שני דלרבי יוחנן כיון דלא חזי בראשון [כדתנן ברפ״ק] לא חזי בשני ולר׳ אושעיא אע״ג דלא חזי בראשון חזי בשני. כבר] פסק הרמב״ם פ״א מהלכות חגיגה כרבי יוחנן. ותמה עליו הכ״מ [*דהא רבי אושעיא גדול מר׳ יוחנן]:

**ויו״ט האחרון של חג**. ומנין שאם לא חג כו׳ שחוגג כו׳ ויו״ט האחרון ת״ל (ויקרא כ״ג) בחדש השביעי תחוגו אותו. אי בחדש השביעי יכול יהא חוגג והולך החדש כולו ת״ל אותו. [תרי אותו כתיב.] אותו אתה חוגג. ואי אתה חוגג חוצה לו:

**רבי שמעון בן מנסיא אומר איזהו מעוות כו׳**. דדרשא דלעיל מסיפא דקרא נפקא ליה. דכיון שישב ובטל לו ממצות עשה שייך ביה חסרון ולא מעוות. ותדע דבגמרא דלעיל א״ל בר הי הי להלל. האי להמנות. להמלאות מבעי ליה. ואי איתא דמרישא דקרא שמעינן ליה מאי קשיא ליה. ומלישנא דר״ש אומר לא תידוק דלאפלוגי אתא דטובא איתנהו הכי ולא פליגי. כמ״ש בפרק ג׳ דבכורים משנה ו׳:

**זה הבא על הערוה**. והוליד ממנה ממזר כו׳. פירש הר״ב והן לו לזכרון. וכפי׳ רש״י. ומסיימי התוספות אבל שאר עבירות רוצח וגזל אין עדיו לפניו. ע״כ. ונראה לי דמלת וגזל צריך להיות וע״ז שהחליפו העי״ן בגימ״ל והנקודות מלאו בלמ״ד. ונקטי התוס׳ רציחה וע״ז שהן חמורות כמו עריות. כדאמרינן בעלמא ע״ז גילוי עריות וש״ד. ועיין משנה ד׳ פ״ב דיבמות מה שאכתוב שם בס״ד:

**היתר נדרים פורחים באויר**. פי׳ הר״ב מעט רמז יש במקרא כו׳ שדרשו לא יחל הוא אינו מיחל. אבל אחרים מוחלין לו. גמ׳:

**כהררים התלוים בשערה וכו׳**. פירש הר״ב תולין ברמז במקרא מועט וכו׳. והלכות שבת מפרש בגמ׳ דהא דאמרינן מלאכת מחשבת אסרה תורה לא

כתיבא בשבת אלא במשכן כתיב. ומדסמך בפרשת ויקהל פ׳ שבת לפ׳ משכן. אנו למדין מלאכת מחשבת לשבת. וחגיגות מפרש בגמרא דהא ילפינן מדכתיב לא ילין חלב חגי עד בקר. כמ״ש לעיל במשנה ב׳. איכא למדחי ולמימר. דללאו תניין אתי לקרבנות הבאין בחג ולא נילף מיניה דוחגותם היינו קרבן חגיגה. אלא חוגא. כלומר מחול. כמו יחוגו וינועו כשכור (תהילים ק״ז:כ״ז) אלא אתיא מדבר מדבר כתיב הכא ויחוגו לי במדבר. וכתיב התם (עמוס ה׳:כ״ה) הזבחים ומנחה הגשתם לי במדבר וילפינן וחגותם מויחוגו. והואיל ומדברי קבלה יליף הוו כהררים התלויים בשערה. והמעילות מפרש בגמרא לכדתניא נזכר בעל הבית ולא נזכר שליח. שליח מעל [בפירוש הר״ב דמשנה ב׳ פ״ו דמעילה] שליח עני מאי קא עביד. דלא דמי לשאר מוציא מעות הקדש לחולין דמידע ידע דאיכא זוזי דהקדש איבעי ליה. לעיוני הכא מאי ידע. היינו כהררים וכו׳:

**הדינין וכו׳**. יש להם על מה שיסמכו. מפרש בגמרא. לכדתניא נפש תחת נפש. (שמות כ״א) ממון כו׳. ויליף לה נתינה דכאן מנתינה דדמי ולדות דלעיל מיניה. והעבודות. להולכת הדם. דאע״ג [*שהיא עבודה] שאפשר לבטלה. שישחוט בצד המזבח וזורק. אפ״ה דין עבודה יש לה לכל דברי עבודה לפגול וכו׳. ויליף מדכתיב והקריבו. וזו קבלת הדם היא שהרי לאחר שחיטה נאמר. ואין הולכה אלא א״כ קבל. ואפקה בלשון הולכה. לומר דהולכה עבודה היא. וטהרות. דתניא (ויקרא י״ד) ורחץ את בשרו וכו׳. מים שכל גופו עולה בהן. וכמה הן וכו׳. וטומאות. לכעדשה מן השרץ. ויליף דכתיב (שם י״א) כל הנוגע בהם. וכתיב (שם) כל אשר יפול עליו מהם הא כיצד עד שיגע במקצתו שהוא ככולו שערו חכמים בכעדשה. שכן חומט תחלתו בכעדשה. [*ועיין מ״ש ברפ״ז דנדה]. ועריות. לבתו מאנוסתו. דלא כתיבא. ואתיא הנה הנה. זימה זימה. כמ״ש בריש יבמות בס״ד:

**ב אין דורשין בעריות כו׳**. ומה שהביא זה הענין בזה המקום היה למה שאמר במה שקדם הן הן גופי תורה. הרמב״ם. ומ״ש הר״ב בתו מאנוסתו. אתיא מדרשא מפורש בריש יבמות:

**בשלשה**. לשון הר״ב לשלשה. הכי מפרש בגמרא דאל״כ היכי קאמר ולא במרכבה ביחיד. וכיון שהוא יחידי ואינו שומע מרב הרי הוא מבין מדעתו. ואפ״ה אמרת לא. והדר קאמר אלא א״כ היה חכם ומבין וכו׳:

**ולא במרכבה**. כתב הר״ב ורמב״ם פירש מציאת האל ותאריו. פירוש שמותיו. וכינויו. וביאר המפרש להלכות יסודי התורה בפרק ב׳. קראו לכל אלו הענינים מעשה מרכבה. דרך כבוד. כלומר ידיעת הבורא עצמו אין בנו ולא בנביאים כח. לידע אותה על בוריה. אלא נשתדל בידיעת הצורות הנפרדות שהם קרובים ממנו. והם מורים על מציאותו כמו שיורה המרכבה שיש לו רוכב. וכן אמר יחזקאל ע״ה. היא החיה אשר ראיתי תחת אלהי ישראל וכו׳ ע״כ. והקשה הר״ב דא״כ חכמת המרכבה ה״ל למתני. ולא מעשה מרכבה כו׳ ואין לתרץ דגי׳ הרמב״ם ולא במרכבה. וכמו שהיא גי׳ הספרים. שבפי׳ כתב בפירושו ובחבורו. מעשה מרכבה. ומה שפי׳ הר״ב מעשה מרכבה הוא שעל ידי הזכרת שמות כו׳ יש ג״כ דוחק קצת לפי פירושו. דלא דמי מעשה דגבי מרכבה למעשה דגבי בראשית. והתוס׳ פירשו במעשה בראשית בשם ר״ת. שהוא שם מ״ב אותיות היוצא מבראשית. ומפסוק שלאחריו. ע״כ. ואין ספק שהמכוון מה שאסרו מללמדו. הוא על כח פעולתו. ומעשה שע״י נעשה. דאילו ידיעת אותיותיו ומלותיו בלבד הרי נודע. וחלילה למחברים הקדושים שהיו כותבין אותו ומפרסמין אותו אילו היה זה בכלל האיסור אלא שהאיסור הוא על ידיעת הפעולה והמעשה שע״י. וכפירש״י בפרק ד׳ דקדושין דף ע״א. שם בן י״ב כו׳ משרבו הפריצים המשתמשים בו וכו׳. ומעכשיו יפורשו מעשה שבבראשית ושבמרכבה. בענין אחד:

**כאילו לא בא לעולם**. לשון הר״ב אם לא כו׳ משמע שגירסתו אלו לא כו׳. אבל בכל הנוסחאות כגי׳ הספר. וכן בפירוש הרמב״ם. וכן בערוך ערך רת דגרס רתוי [*ומביא ממדרשי חז״ל שכך לשונם ומפרש נוח] וה״ג רש״י. אבל בגמרא בפיסקא שלא בא כו׳:

**שלא לסמוך**. כתב הר״ב מפני שמשתמש בבעלי חיים שבכל כחו כו׳. עיין במשנה ד׳ פ״ב דביצה:

**ושניים להם אב בית דין**. אע״ג דהלל נשיא [כמבואר בדברי הר״ב במשנה ד׳ פ״ק דאבות] הואיל ושמאי נכנס במקום מנחם אין לטעות בו דמנחם השני שבזוג הרי שהיה אב ב״ד. ולפי דשמאי אמר שלא לסמוך כמו הראשונים שבשלשה הזוגות הראשונים הקדימו ג״כ. ומה״ט נקט בכל מקום שמאי בראשונה הואיל וכאן הזכירו בראשונה. תוספת. [*ונמצא שנשנה הלל קודם לשמאי במ״ג פ״ק דעדיות ועיין מ״ש במ״ט פ״ג דסוכה בסוף דבור המתחיל וב״ש אומרים וכו׳]:

**בית שמאי אומרים וכו׳**. משנה זו שנויה כבר במשנה ד׳ פ״ב דביצה. ושם פירשתי בס״ד:

**בית שמאי אומרים יום טבוח אחר השבת**. כתב הר״ב דעצרת יש לה תשלומין כל ז׳ כדכתב במ״ו פ״ק. ואחר השבת דתנן לפי שכל שנוכל להקדים זמן התשלומין מקדימין ולא חיישינן משום צדוקים כו׳. עיין בתוס׳ בד״ה נפשוט כו׳:

**ובה״א אין יום טבוח אחר השבת**. [*ולשון הר״ב אין לה יום טבוח וכן לשון רש״י. וכן הוא בסדר המשנה שבירושלמי ול״ג אחר השבת. וה״נ מייתי לה בגמ׳ בבלי]*) ומ״ש הר״ב ואשמועינן תנא דאפי׳ כו׳ אמרי ב״ש דאין עולת ראייה קריבה ביו״ט ודחו לה כו׳ גמ׳. כלומר ול״ק דהא אפליגו בה חדא

זמנא. ופי׳ רש״י דקמ״ל דלא אמרינן מתוך שאתה מתיאש מהן אתה בא לפשוע שלא תקריבו עוד. ותו בגמ׳ ואי אשמועינן בהא בהא קאמרי ב״ה משום דלא אפשר למחר. אבל בהא אימא מודו לב״ש. צריכא:

**ומודים שאם חל להיות בשבת שיום טבוח אחר השבת.** דעולת ראיה אינה דוחה את השבת וכ״ש שלמי חגיגה וצריך טעם למה. ובשלמא שלמי חגיגה דלא דחו דילפינן מקרא (ויקרא כ״ג:ו׳) דוחגותם וגו׳ לה׳ שבעת ימים ולא שמונה כמ״ש במ״ד פ״ז דפסחים. אלא עולת ראיה מאי טעמא לא ומאי שנא ממוספי יו״ט דדחו שבת משום דזמן קבוע להם. וה״נ זמן קבוע להם. וכי תימא דשאני עולת ראיה ממוספין דאם עבר זמנן בטל קרבנן משא״כ הראייה דיש לה תשלומין כל שבעה דאי איתא דמשום הא לא דחו לא אצטריך קרא דוחגותם לשלמי חגיגה דכמו כן יש להן תשלומים כל שבעה. ומש״ה בפ״ז דפסחים ד׳ ע״ו ע״ב אדאיתא בגמ׳ מנינא למעוטי חגיגה כו׳ כיון דאית ליה תשלומין כל ז׳ לא דחיא שבת ומדשבת לא דחיא. לא דחיא טומאה. כתבו התוס׳ דל״ג כיון דאית ליה תשלומין. אלא ה״ג כיון דלא דחיא שבת שאין הטעם תלוי בכך אלא ילפינן מוחגותם כו׳. ועוד פסח נמי אית ליה תשלומין בשני ודחי טומאה. ועוד דאיכא למ״ד דכשנטמאו הבעלים בראשון של יו״ט דלא חזי ביום הקבוע לית ליה תשלומין ע״כ. אלא שראיתי להרמב״ם שכתב בפ״א מה׳ חגיגה עולת ראייה ושלמי חגיגה אינן דוחין לא את השבת ולא את הטומאה. לפי שאין להם זמן קבוע כקרבנות הצבור שאם אינו חוגג היום חוגג למחר ע״כ. וא״כ גרס שפיר כגרסת הספרים. ולענין קו׳ התו׳ נ״ל דהיינו נמי טעמא דקרא דצוה לחוג ז׳ ולא ח׳ ואצטריך למכתב דתיליף מיניה לטומאה דלא דחי. ולא תיליף מפסח דדחי. והא נמי לא קשיא ממאן דאמר דכשנטמאו הבעלים כו׳ לית ליה תשלומין. דיש לומר דאפ״ה דכיון דקרא קבע תשלומין לחגיגה כשלא חג מעצמו הלכך כמאן דלא קביע ליה זמן דמי. והטומאה אינה נדחית אע״ג דבכה״ג תו לית ליה תשלומין. ועוד דהך סוגיא אליבא דמ״ד דאית ליה תשלומין דהכי קי״ל. כדמוכח מהרמב״ם שסתם וכתב מי שלא הקריב כו׳ הרי זה מקריב בשאר ימות הרגל. משמע אפילו מחמת שהיה טמא בראשון. ותמיהני שהכ״מ לא הראה מקום על זה דמשנתינו זאת שאמרה דלא דחי שבת. ומיהו לדעת בעלי התוס׳ נ״ל דטעמא דעולת ראיה אינה דוחה שבת משום דכל עצמה של ראיה שהוא קרבן עולה במה מצינו מחגיגה ילפינן לה. כמ״ש במשנה ב׳ דפ״ק הלכך כחגיגה היא:

**ואין כהן גדול מתלבש בכליו.** פירש הר״ב בכלים נאים שלו וכו׳ כדי שלא יתנאה כו׳ וכפירש״י וכלומר בביתו ובשוק. והתוס׳ הקשו דהל״ל בכלים נאים. מאי בכליו. ועוד מאי איריא כהן גדול אפילו שאר אדם נמי. ופירשו דאבגדי כהונה גדולה קאמר דלא היה מתלבש. וראיה מירושלמי דאמתני׳. ר״י בר בון בשם ריב״ל בכל יום כהן מתלבש בכליו ומקריב וכו׳ ר״ע בשם ריב״ל לא היה עושה כן אלא בשבתות ויו״ט. כלומר מפני כבוד היום. והיינו דאמרה מתני׳ דבזה היום לא היה חש לכבודו של יום כדי שלא לקיים כו׳:

**ומותרין בהספד ותענית.** קאי (אב״ש) [צ״ל אכל שנים] נמי ולהכי קתני מותרין. א״נ ה״ק והעם מותרין וכו׳:

**שלא לקיים כדברי האומרים עצרת אחר השבת.** כתב הר״ב דכתיב ממחרת השבת. והן אומרים [ממחרת] שבת בראשית. ואנן ס״ל שהפסוק קרא יו״ט שבת. כמו שקראו כולם שבתות השם. הרמב״ם. ומה שהכריח קבלת רז״ל. תמצא במשנה ג׳ פ״י דמנחות:

**נוטלין לידים.** עיין במשנה ב׳ פ״ח דברכות:

**לחולין למעשר ולתרומה.** והא כדאיתא והא כדאיתא. דהא תנן ברפ״ב דבכורים דרחיצת ידים בתרומה. מה שאין כן במעשר. וכ״ש חולין. אלא תרומה בנגיעה. וכדמפרש הר״ב שם. והכא למעשר וחולין דוקא באכילה. עוד פירשו בגמ׳ דאידי ואידי באכילה. הא באכילה דנהמא. הא באכילה דפירי:

**[*אם נטמאו ידיו.** ה״ה יד אחת. כמ״ש במשנה ז׳ פי״ב דפרה]:

**טבל ולא הוחזק כאילו לא טבל.** פירש הר״ב למעשר וכ״ש לתרומה. הכי מפרש בגמרא. והא דבמשנה ב׳ פ״ח דברכות סבר ליה ב״ש דכשנטל ידיו אינו מטמא משקים [ובהא סברא לא פליגי ב״ה] ותנן [במשנה ז׳ פ״ח דפרה] כל הפוסל את התרומה מטמא את המשקין להיות תחלה. לא קשיא. דהכא דוקא בטבילה בעינן כונה למעשר וכ״ש לתרומה. אבל בנטילת ידים כי נטל לחולין שוב אינו פוסל בתרומה. דאלת״ה אין לך אדם אף חבר אוכל חולין בטהרה. שלא יטמא משקין כך כתבו התוס׳. אבל הרמב״ם בפי״ג מהל׳ אבות הטומאות כתב וכן הנוטל ידיו או הטבילן צריך כונה אפי׳ למעשר כו׳ [*ומיירי לענין אכילת מעשר ותרומה וכן מוכח התם והכא בפירושו שבמשנה. אבל לנגיעה ודאי דאף לתרומה א״צ כונה. ואצ״ל למעשר ועיין בפי׳ הר״ב בפ״ק דשבת משנה ד׳ בגזרה השביעית]:

**כאילו לא טבל.** פירש הר״ב למעשר כו׳ אבל טבילה היא לחולין. והא אתא לאשמועינן דאי לגופיה לא אצטריך. דהא ברישא תנן דאפי׳ הוחזק לחולין אסור למעשר. ועי״ל דאי מרישא ה״א דטפי עדיף לא הוחזק כלל למעשר מהוחזק לחולין. דהא עקר דעתו לגמרי ממעשר. תוס׳:

**בגדי עם הארץ מדרס לפרושים.** פי׳ הר״ב כמדרס הזב וכדמסיק לקמן שמא ישבה עליהן אשתו נדה כדאיתא בפ״ב דחולין דף ל״ה. והתם מסקי התוספת. וכן בפ״ד דנדה דף ל״ד. דאילו ע״ה עצמו אינו עושה מדרס. וטעמא דאין רוב הצבור יכולין לעמוד בגזירה זו דלא ימצא לעולם אדם מעביר

חבית ממקום למקום. וכיוצא בזה בפי׳ משנה ה׳ פרק דלקמן משא״כ רוקו דעם הארץ. [דתנן במשנה ב׳ פרק דלקמן] דיכולין להזהר ועיין משנה ה׳ ו׳ פ״ז דטהרות. ומה״ט אתי שפיר דקתני בגדי ע״ה ולא קתני דע״ה עצמו כזב. וכן בכולהו דוקא בגדים אבל אינהו לא. ולפי זה מאי דנקט הר״ב כמדרס הזב לענין דינא נקט. דמדרס נדה ומדרס זב שוים הם. אבל הגזירה משום אשתו נדה היא כמ״ש לקמן ולשון הר״ב כולו לשון רש״י הוא. והכתוב שהביא הר״ב וכל אשר יגע במשכבה. ובפירוש רש״י כתוב במשכבו. ושניהם לא דייקי. דהך קרא שכתב הר״ב בנדה כתיב. ורש״י דנקט במשכבו דכתיב בזב. מיהו רישיה דקרא ואיש והתוספת דהכא הביאו ירושלמי. דע״ה אצל תרומה הוי כזב. והרמב״ם בפי״ג מהלכות אבות הטומאות כתב וכן עמי הארץ עצמן כזבין לטהרות. ומתני׳ דטהרות מפרש בטעם אחר כנזכר בפירושו שם. ואפ״ה לא קשיא. אמאי נקט בגדי כו׳ דבאינך כולהו כתב דבגדים דוקא אבל אוכליהם טהורין הן לשלמעלה מהן וכתב כ״מ שכן הוא בירושלמי. ולסברא זו י״ל. איידי דאינך דבגדים דוקא נקט גבי ע״ה נמי בגדי כו׳. [*ועיין במשנה ג׳ ה׳ פי״א דפרה]:

**עם הארץ**. עיין מ״ש בסוף משנה ח׳ פ״ד דחלה:

**על טהרת הקדש**. שהיה נשמר מכל מה שיטמא הקדש. וישים אותם חולין כאילו הם בשר חטאת או אשם. אבל אוכל חולין בטהרה לא ישמר אלא מכל דבר שיטמא החולין כדי שיהיו אותם החולין טהורים. רמב״ם:

**והיתה מטפחתו מדרס לחטאת**. כתב הר״ב אבל לא לקדש כו׳. ואין כן הלכה. עיין במשנה ה׳ פ״ב דחולין. ומשנה ב׳ פ״ב דטהרות. ומ״ש דלאו [כקדש דמי] לכל הדברים כו׳. עיין סוף פ״ב דטהרות:

ג **[*שמטבילין כלים בתוך כלים**. פירש הר״ב כששניהם טמאים. דמגו כו׳ [דסלקא ליה טבילה סלקא למה שבתוכו] כדפירש הר״ב במשנה ב׳ פ״ו דמקואות]:

**נושא את התרומה**. עי׳ פ״ה דטבול יום משנה ו׳:

**לא כמדת הקדש**. פי׳ הר״ב בחציצת טבילותיו. ולפי שמפרש בו הרבה דינים ביניהם נקט האי לישנא. תוספת. ובגמרא עביד צריכותא דהא מרישא שמעינן לה דיש בחציצה דכובד הכלי בין חמור בקדש מבתרומה. וקאמר דאי מרישא ה״א דוקא כובדו של כלי וכו׳ ואי מסיפא ה״א דוקא קשר דמיא מהדק ליה. אבל רישא מיא מקפי [למנא] ומגביהין אותו.

**ובתרומה קושר**. בכלי שהוא מפוצל ולוחותיו וקורותיו מקושרות כגון מטה וכיוצא בה. לשון הרמב״ם פי״ב מהלכות אבות הטומאה:

**כלים הנגמרים בטהרה**. פירש הר״ב ונזהר בהם משיבואו קרוב לגומרן כו׳. דאז נותנין לב עליהן לשומרן בטהרה. ולהכי לא תני נעשים אלא נגמרים. תוס׳:

**[*צריכין טבילה**. ולא הערב שמש עיין משנה ד׳ פ״ה דפרה ובפי״א משנה ה׳]:

**הכלי מצרף כו׳**. כתב הר״ב דכתיב כף אחת כו׳. ובריש פרק בתרא דעדיות מפרש דאסמכתא הוא. ובגמ׳ פליגי בה ומשמע נמי דלמ״ד דרבנן לא דריש לקרא כלל. אבל הרמב״ם בפירושו גם בפי״ב מהלכות אבות הטומאות כתב נמי דאסמכתא הוא:

**הרביעי בקדש כו׳**. עיין משנה ה׳ פ״ב דטהרות כי שם מקומות דינין הללו:

**מטביל שתיהן**. פי׳ הר״ב והוא שתשאר לחלוחית וכו׳. כ״פ הרמב״ם וכן בחבורו פי״ב מהלכות אבות הטומאות והשיגו הראב״ד דבלא נגיעה מה יעשה המשקה ע״כ. וכתב הכ״מ דאין זו השגה דכיון דכל הני מילי מעלות דרבנן אמרינן דכיון דע״י משקה מטמא את היד טומאה גמורה לכל דבר גזרו בקדש למעלתו גם בלתי נגיעה:

**שהיד מטמא את חברתה בקדש כו׳**. מפרש בגמ׳ לאתויי אם נגע יד חברו:

**אוכלין אוכלים נגובים וכו׳ פירש הר״ב מי שתחב לו כו׳ או שתחב הוא עצמו וכו׳ ע״י כוש או כרכר**. בגמ׳ ופירש״י שהן פשוטי כלי עץ ואינן מקבלין טומאה. וכ״פ התוס׳. וקשיא לי דלא מצינו שהידים יטמאו לכלים. אלא נראה דאורחא דמלתא נקט ול׳ הרמב״ם בפירושו במלקחים ודומיהן:

**אבל לא בקדש**. פי׳ הר״ב שמא יגע כו׳ באוכלים של קדש. וכפירש״י וכתבו התוס׳ ועוד היינו יכולים לפרש דלמא נגע ברוק שבפיו דחשוב משקה. במשנה י׳ פ״ח דכלים. וכלומר והוי רבותא דאפי׳ משום שמא יגע ברוק גזרו. אבל נ״ל דלא רצה לפרש כן משום דההוא לאו פסיקא הוא. דהלכה התם דוקא כשנתהפך כו׳:

האונן עיין משנה ו׳ וח׳ פ״ח דפסחים:

**צריכין טבילה לקדש**. כתב הר״ב דכיון דעד האידנא היו אסורים בקדש כו׳ והסיחו דעתן ושמא נטמאו והם לא ידעו. הרמב״ם ספי״ב מהלכות אבות הטומאה. והא דכתב הר״ב דמחוסר כפורים פוסל בנגיעה ולא כן האונן. וכ״פ הרמב״ם. טעמם מדריש פי״ב דזבחים תנן האונן נוגע. אבל שם פי׳

הר״ב. והוא שטבל ולא הסיח דעתו וכו׳. וא״כ ה״ה למחוסר כפורים. וכ״פ שם הרמב״ם וז״ל ואסור ליגע בקדש אלא אחר טבילה על מנת שלא יסיח דעתו כו׳. וכן מחוסר כפורים צריך טבילה לקדש כמו שביארנו בחגיגה. ותו דבגמרא דהתם מסיק בהדיא דבאכילה עבוד רבנן מעלה ובנגיעה לא. וכן כתב רש״י שם בד״ה ה״ג כו׳ דאוקמתא דלא אסחו דחיקא הוא ולא קאי במסקנא. והיינו פירושא דר״ב ורמב״ם דהכא. ומדלא תנן התם אלא אונן נוגע הלכך פסקו דמחוסר כפורים אפי׳ נוגע נמי לא. ולא ביארו למה חלקו חכמים ובספי״ב מהלכות אבות הטומאה פסק בתרווייהו שלא עשו בהן מעלה זו אלא לאכילה. אבל לנגיעה נוגעין בקדשים קודם טבילה. [*ועיין ברפי״ב דזבחים נוסחא אחרת בפי׳ הרמב״ם. ועוד אאריך בזה במשנה ז׳ פרק בתרא דנדה. וכתב *)הרי״ף במשנה ה׳ פי״א דפרה דאיכא למידק דצריכין טבילה. אבל הערב שמש לא]:

**[*שביהודה נאמנים כו׳**. כתב הר״ב שרצועה היתה מפסקת כו׳. ולא היה אפשר להביא. וא״ת ויביא ע״י שידה תיבה ומגדל. כדאמרינן פ״ג דערובין סוף משנה א׳ אמרי׳ בגמ׳ דהאי תנא סבר אהל זרוק לא שמיה אהל. שמעינן מהכא דלמ״ד שמיה אהל היינו אפילו במהלכת. וכ״כ התו׳ דהכא. אע״פ שבפ״ג דערובין דף ל׳ סתמו דבריהם ביותר. ועוד אכתוב בזה במשנה ב׳ פ״ג דפרה ובתוס׳ הקשה הר״ר אלחנן האיך היו מביאין אפר פרה בגליל דא״א לעשות אלא בירושלים. וא״כ נטמא בהבאת דרך ארץ העמים. ושמא דשביל קטן איכא להביא דרך שם אבל להביא יין ושמן לנסכים בעי שביל גדול. אבל צ״ע היאך עולין לרגל מן הגליל כיון דאפסקיה ליה נטמא ובעי הזאת ג׳ וז׳ כדאמר בנזיר פ״ז משנה ג׳. ע״כ. [ועיין מ״ש ברפ״ח דמקואות]. ול״נ לתרץ שהקילו לגבי עליית הרגל וכדאשכחן לקמן משנה ו׳. וכן בחטאת דצריכא טובא. והכלל דטומאת ארץ העמים מדבריהם ויכולין להקל. דהם אמרו והם אמרו]:

**נאמנים על טהרת יין ושמן כל השנה**. פירש״י אם הקדישו למזבח בשעת הבציר כל ימות השנה נאמנים בשמירה. וכתבו התוספות דאי בלא הקדישו בשעת הבציר ה״ל חולין. ונטמא בטומאת ע״ה. וכי משום דאקדישה פקע ליה טומאה מיניה. א״נ הוי מצי למימר ביחדו לנסכים נמי. וכגון שידוע לנו [שחולין הן בידוע]. וכי אקדשיה איכא למימר שאימת קדש עליו. ומעיקרא היה נזהר לשמור בטהרה. וכן מצינו בסמוך גבי מניחה לגת הבאה דאע״פ שהוא יודע. כמ״ש שם. ע״כ:

**ובשעת הגיתות והבדים**. עיין במשנה ד׳ פ״ט דטהרות:

**אף על התרומה**. פי׳ הר״ב לפי שכל בני אדם מטהרים כו׳ כדי להפריש כו׳ אבל אח״כ נשתלחו בני אדם ופשעו בטהרה. ומפני שהן מקילין בתרומה אין שומרים אותם שימור גמור. הרמב״ם:

**עברו הגתות והבדים**. פי׳ הר״ב לאחר שעבר זמן הבציר כו׳. עיין מ״ש ברפ״ג דב״ב:

**והביאו לו**. כן הנוסחא בכל הספרים. גם בפירש״י ואע״פ שאח״כ שונה הכל בלשון יחיד. דה״פ לא יקבלנה מכל מי שהביא**):

**אבל מניחה לגת הבאה**. כתב הר״ב ואז נותנה לכהן. דבאותה שעה הוא נאמן. ואע״פ שהוא יודע שהוא משל אשתקד שלא גזרו עליהם טומאה בשעת הגיתות והבדים. רמב״ם פי״א מהלכות משכב ומושב. ועיין במשנה ט׳ פ״ו דדמאי:

**רביעית קדש**. כתב הר״ב דמיגו כו׳. דגנאי הוא למזבח שתהא תרומה המחוברת לו בחזקת טומאה והקדש יקרב למזבח. רש״י:

**כדי יין וכו׳ נאמנים בשעת וכו׳**. וקודם לגתות שבעים יום. פי׳ הר״ב המטהר את טבלו לנסכים והשתא איכא חולין ותרומה וקדש מעורבין כו׳ דמיגו דמהימן אקדש מהימן נמי אתרומה דגנאי הוא לקדש כו׳. וכפירש״י. וכתבו התוס׳ ותימה דא״כ אפילו בשאר ימות השנה נמי. דהא תנן ואם אמר הפרשתי לתוכה רביעית קדש נאמן. ותירץ הר״ר אלחנן דהכא מיירי שיחדו לנסכים כשיצטרך ממנו. אבל התם מיירי כשכבר הקדישו לכך. ע״כ. וכך כתב הרמב״ם בפירושו וז״ל בפי״א מהלכות משכב ומושב כלי שהיה בתוכו יין או שמן וראינו ע״ה יושב ומשמרו כדי להוציא ממנו נסכים וכו׳ ע״כ. ומ״ש הר״ב אע״ג דע״ה אינו נאמן על הכדים אפילו בשעת הגתות. פירש״י שאע״פ שלא גזרו על תרומתן בשעת הגתות מפני הפסד כהנים חברים דנמצאת מפסידן מרוב תרומות א״י על הקנקנין לא האמינום. ואין הכהנים חבירים מקבלין מהן הקנקנין עם התרומה. אבל מערין אותו לכליהן ודכותה אמרינן לקמן. אל תתמה שהרי לגין טמאין טומאת שבעה והמשקין טהורין עכ״ל. והוא משנה ד׳ פ״ה דאהלות:

**מן המודיעית ולפנים**. יש לדקדק דלא תנן וכמדתה לכל רוח כדתנן במשנה ב׳ פ״ט דפסחים. וכה״ג במגדל עדר במשנה ד׳ פ״ז דשקלים. וכמו שדקדקו התוס׳ בסוף פ״ג דפסחים על צופים דתנן התם. ונראה בעיני שכן היו מוכרי הקדירות חונים ושוכנים באותו המחוז. שהדרך שממנה לירושלים עובר על המודיעית ואילו לרוח אחרת לא היו מצוים מוכרי קדרות כמו שכן מצוי בכל הכרכים הגדולים שבמחוז מיוחד יש בעלי מלאכה פלונית מצויים ברוב. ולא בזולת מן המחוזים אחרים:

**ולפנים**. הא מודיעית עצמה לא מהימן ומוקי בגמרא כשהקדר והחבר שניהם נכנסים או יוצאין שניהם ופירש״י שניהם נכנסים דימתין עד שיהא מן הכרך ולפנים. א״נ כששניהם יוצאין הואיל ומצאו לפנים ושם לא לקח ממנו לא יקח עוד. וכ״ש קדר נכנס וחבר יוצא. הואיל וסוף הקדר לכנס לפנים.

יחזור החבר הצריך ליקח ויקח:

**נאמנין על כלי חרס.** כולה מתני׳ אחומר בתרומה מבקדש קאי והכי תני בגמרא נאמנין בכלי חרס הדקים לקדש. ומ״ש הר״ב טעמא דדקים משום דא״א וכו׳. עיין במשנה דלקמן מ״ש שם:

**מן המודיעית ולחרץ.** הא מודיעית כלפנים ומוקי בגמרא בקדר יוצא וחבר נכנס. פירש״י שהקדר לא יחזור עוד לאחוריו. ואם לא עכשיו [יקח] אימתי:

**הגבאין שנכנסו לתוך הבית וכו׳.** נאמנים לומר לא מששנו כלי הבית. והכי מפרש לה במשנה ו׳ פ״ז דטהרות:

**נאמנין.** לשון רש״י ולקדש נאמנין אבל לא לתרומה דכולה מתני׳ אחומר בקדש מבתרומה קיימי. [כלומר וכן חומר בתרומה] ובהדיא שנינו בתוספתא הגבאין שנכנסו לתוך הבית נאמנין על טהרת חטאת ואין נאמנין על טהרת תרומה. והאי חטאת בשר קדש ולא אפר חטאת כדמוכח התם. ע״כ. והתו׳ הביאו לשון התוספתא דנאמנין גם על טהרת תרומה. וכן הרמב״ם העתיקה בפי״ב מהלכות משכב ומושב ומשמע דנמי לענין תרומה. וההוא פירקא ז׳ דטהרות דביה שנינו ג״כ לגבאים וגנבים שנכנסו לבית כו׳ בנאמנות דתרומה מיירי. וע״ש. וצ״ל דלא תני לה הכא אלא איידי דתנן לעיל דהוא הקדר והן הקדרות. ואפי׳ הכי לפעמים נאמנים ולפעמים לא. וה״נ גנבים לפעמים נאמנים כשהחזירו ולפעמים לא. ואיידי דגנבים תני נמי גבאים דמתני בהדדי בפרק ז׳ דטהרות אבל אין ראיה מדתנן ובירושלים נאמנין על הקדש ש״מ דרישא לאו בקדש. דאיכא למימר דמשום סיפא דאף בתרומה נקט לה:

**ובירושלים נאמנין על הקדש.** פירש הר״ב על כל כלי חרס בין גדולים בין קטנים. ומיהו בדקים הוצרך לאנשי ירושלים דכל יחיד ויחיד נסכו בביתו. לכך הוסיפו להן טהרה ליחידים מגבול מודיעית. אבל בעלי הלשכה המספקים נסכים לצבור. די להם בנכנסים לתוך העיר. ולשם בלבד האמינום על החביות א״נ יחידים צריכין לדקים אף לבישול שלמיהם יום יום. רש״י:

**ובשעת הרגל אף על התרומה.** כתב הר״ב דאמר קרא ויאסף כל איש וגו׳. גמ׳. והרמב״ם בפי״א מהל׳ מטמאי משכב ומושב כתב מפני שהכל מטהרין עצמן ועולין לרגל. טעמו דפשיטא דהך קרא אינו אלא אסמכתא ואי לאו דהכל מטהרין לא היו עוקרים לגזירתן שגזרו בע״ה. ולא הוי דורשים האי אסמכתא לטהרם ברגל:

**רבי יהודה אומר יגמור.** פי׳ הר״ב סבר אם אתה אומר לא יגמור. אף הוא לא יתחיל. הכי מפרשינן בגמ׳ פ״ק דביצה דף י״א. ומש״ה בטהרת העזרה מודה ר״י דמטהרין דהא לא פליג אלא בחמישי:

**ואומרין להם.** פי׳ הר״ב לעמי הארץ ובכהנים איירי ההולכים להיכל להשתחוות. דאילו ישראל לא היו ראויין לילך אלא בעזרת כהנים לצרכיהם כדתנן בפ״ק דכלים משנה ח׳. וכ״פ רש״י ותוספת:

**הזהרו שלא תגעו בשלחן ותטמאוהו.** ה״ג ולא כגי׳ הספרים דגרסי הזהרו בשלחן ובמנורה. ותטמאו כל הכלים. דבהדיא איתא בגמרא דתנא דידן לא תני מנורה. משום דתמיד האמור במנורה לא יומם ולילה קאמר. אלא תמיד מלילה ללילה. כמפורש בספ״ג דתמיד ול״ג ותטמאו כל הכלים. דמידי הוא טעמא אלא משום תמיד דכתיב ביה. [וכלים] דשלחן לא מעכבי בלחם הפנים כדתנן בפי״א דמנחות משנה ו׳. ובזיכי הלבונה היו שניים שהרי אלו נוטלין ואלו מניחין. כדתנן התם:

**שלא תגעו בשלחן ותטמאוהו.** אע״ג דצפויו בטל לגביה דרחמנא קרייה עץ. כדכתיב ביחזקאל [מ״א] המזבח עץ וגו׳ ויאמר אלי זה השלחן אשר לפני ה׳. וכלי עץ העשוי לנחת נמי לא הוי דכתיב (ויקרא כ״ד:ו׳) השלחן הטהור מכלל דטמא. מלמד שמגביהין אותו ומראין בו לעולי רגלים לחם הפנים. ואומר להם ראו חבתכם לפני המקום סילוקו כסדורו וכו׳ שנאמר (שמואל א כ״א:ז׳) לשום לחם חם ביום הלקחו. גמרא:

**מפני שהן כקרקע.** כתב הר״ב מזבח הנחשת שהתורה קראתו מזבח אדמה. גמ׳. וכלומר המזבח שמעלין עליו העולות והשלמים כדכתיב (שמות כ׳:כ״א) וזבחת עליו את עולותיך ואת שלמיך. וקשיא לי דלמאי צריך ליה דהא מזבח הנחשת לא היה אלא מקשה דאבנים סיד זפת ועופרת כדכתב הר״ב ברפ״ג דמדות. והרי הוא כשאר חומות אבנים שלא מצאנו טומאה בה אלא הנגעים ולא מגעות. ואפשר דה״ק אילו היה מזבח הנחשת כבימי מרע״ה א״נ אם לעתיד יעשוהו משל נחשת יהא דינו ג״כ שלא יהיה טעון טבילה. מדקראו מזבח אדמה. ואי לאו הכי הוי טמא מפני צפוייו:

**מפני שהן מצופין.** כתב הר״ב ה״ק וחכמים מטמאים כו׳ דאל״ה יש לטהרן משום כלי עץ העשויין לנחת. דדומיא דשק בעינן. דכתיב (ויקרא י״א:ל״ב) כל אשר יפול עליו מהם במותם יטמא כל כלי עץ או בגד או עור או שק. מה שק מיטלטל מלא וריקם. אף כל מיטלטל מלא וריקם. גמ׳. ומ״ש הר״ב פי׳ אחר וחכ״א דטעמא דאין צריך טבילה לפי שהם מצופים כו׳ והוי ככלי עץ כו׳. דחיקא מלתא טובא. דמאי טעמא קאמרי לפי שהם מצופים דמשמע דאי לא דהוו מצופים הוו טמאים. ומעיקרא קאמר דצפויין מטמאן. והכי נמי תנן ברפכ״ב ממס׳ כלים דאזלינן בתר חיפוי כדמייתי לה בגמ׳ דהכא. ואף בזה הפי׳ עצמו משמע הכי דהא קאמר וצפויין בטל לגביהן. משמע דלגביהן בטל אבל בלא״ה צפוי עיקר. וא״כ מה נתינת טעם יש בזה שאמרו חכמים דטהורין מפני שהן מצופין. ועוד אי משום צפויין טהורין הם. ל״ל תו למימר והוו כלי עץ כו׳ דמשמע משום כך הם טהורין ולא משום הצפוי. ובגמ׳

ואי בעית אימא רבנן לר״א קאמרי מאי דעתיך משום דמצופין. מבטל בטל צפויין גבייהו. ופירש״י מאי דעתיך דילפת טעמא מדקרנהו אדמה הא לאו הכי טמאין. אע״ג דעשויין לנחת. מפני שהן מצופין. ובעית למימר שהצפוי מבטלן והוי ליה ככלי מתכות. מבטל בטל צפויין לגבייהו. דרחמנא קרא עץ לכולהו. ובלאו האי קרא נמי לא מקבלי טומאה ע״כ. ולדבריו האי דקאמרי מפני שהן מצופין הוא נתינת טעם לדברי ר״א. דאיצטריך לקרא משום דאל״ה ס״ל דהוו טמאין. וטעמיה מפני שהן מצופין. ומאי דאהדרו רבנן אינו במשנה אלא בכח המאמר. וכמתמיהין מפני שהן מצופין קאמרת. אתמהה. דמאי אהני הצפוי הא מבטל בטיל גבייהו. וז״ש הר״ב כך פי׳ רמב״ם בהל׳ מטמאי משכב ומושב. ל״ק והרי תלמוד ערוך הוא. דה״ק שהוא פוסק כאיבעית אימא. ולשונו של הרמב״ם גם הוא מורה יורה כפרש״י שכך כתב שם בפי״א שצפוייהן כבטלין לגביהן. דמשמע ודאי דה״ק. דזה שהיו ראוין להתטמא מפני הצפוי שלהן הרי הן כבטלין לגביהן. אבל בפ״ד מהלכות כלים כתב בהפך וז״ל כלי עץ וכו׳ שציפם במתכת טהורין ואין מקבלין טומאה מאחר שציפם בטלים. הצפוי עצמו טהור כמו שבארנו ע״כ. וכתב עליו הכ״מ בשם הר״י קורקוס ז״ל דהרמב״ם סובר דאדרבה כל החפויין טהורין ודתנן ברפכ״ב דכלים וחיפן בשיש טהורין לאו דוקא שיש שהוא אבן ה״ה מתכת דכל החפויין טהורין הן. והא דאמרינן בגמרא גבי שלחן דרחמנא קרייה עץ. היינו דאל״ה משום צפויו הוי טהור. דציפוי מטהרו ולא היו צריכין להזהיר שלא יגעו. אבל קרייה עץ דלא להוי בטיל לגבי צפוי. אבל שאר כלים ודאי בטלין גבי צפויין כיון דכל צפוי טהור והכלי מצופה בדבר טהור הרי גם הוא טהור והיא היא המסקנא דאיבעית אימא. דאע״ג דלתירוצא קמא גם (להמקשן) [צ״ל להתרצן] הוי הסברא בהיפך. דמשום החפוי ראוי להטמא לאבעית אימא לא הוי הכי. וה״ק מאי דעתך דמשום צפויין ליטמאן יותר והוא בהפך. דצפויין לא מטמאי דבטלין אגב כלי. דלא חשיבי כדי שיטמא הכלי בשבילו. והכלי בשביל עצמו ודאי אינו מטמא כיון שהוא מצופה. והלכך מפני שהן מצופין לא מטמאו. ואין צריך טעם אחר (ולא בטיל) [צ״ל ומבטל בטיל] צפוייהו. לאו אהני דוקא קאמר אלא אכולהו כלים המצופין קאמר. ואתא מתני׳ כפשטה. וחכ״א הטעם שאין מטמאין מפני שהן מצופין. עכ״ד. ואע״ג דתחלת לשון הר״ב אפשר שמורים על זה הפי׳ דקאמר דטעמא דא״צ טבילה. לפי שהם מצופין כו׳. אבל סיומא דמלתיה לאו הכי הוא דמסיים והוו ככלי עץ כו׳ דלפי זה הא דהן מצופין אינם ענין הכרח וטעם לטהרתן. דהא בלאו הכי טהורין הן. מפני שהן כלי עץ כו׳. אלא שצפויין אינו מעלה ואינו מוריד. והדרא קושיין לדוכתא. דדברי הר״ב סותרין זה את זה. דתחלת דבריו דטעמא דטהורין מפני הצפוי. וסוף דבריו דטעמא שהן כלי עץ העשוי לנחת:

סליקא לה מסכת חגיגה

## פרק א

**א הכל חייבים בראיה**. כתב הר״ב והכל לאתויי מי שחציו עבד וחציו בן חורין. ואין כן הלכה. דדחויה היא מקמי הא דרבינא בדף ד׳ דדייק מדתנן בסיפא ועבדים שאינם משוחררים. דלתני עבדים מאי שאינם משוחררים אלא שאינם משוחררים לגמרי ומאי ניהו מי שחציו עבד וחציו בן חורין. ואמרינן בגמ׳ בריש פרקין כאן במשנה ראשונה. כאן במשנה אחרונה. כלומר מ״ה פ״ד דגיטין דמשנה ראשונה אמרו ב״ה עובד את רבו יום אחד. ואת עצמו יום אחד. ובאחרונה חזרו להורות כדברי ב״ש. דכופין את רבו לשחררו. ולפיכך למשנה ראשונה עבדינן ליה תקנה במצות. שהוא חייב בהן מספק מדברי סופרים. ולמשנה אחרונה אמרו שלא יעשה המצוה. כי היכי שנוכל למהר לרבו שישחררנו כדי שלא ימנע מן המצוה. זוהי שיטת הרמב״ם אבל לרש״י השטה בהפך. דלמשנה אחרונה דכופין לשחררו הוי כאילו משוחרר ולפיכך חייב. וכשיטה זו כתב הר״ב ברפ״ח דפסחים:

**חוץ מחרש**. כתב הר״ב ואע״פ כו׳ וכתיב בתריה למען ישמעו וכו׳ בפ׳ הקהל. וילפינן ראיה ראיה. גמ׳. ומתני׳ דקתני חרש סתם והתנן במשנה ב׳ פ״ק דתרומות חרש שדברו בו חכמים בכל מקום אינו לא שומע ולא מדבר. הא אמרי׳ בגמרא דמתני׳ חסורי מחסרא [וה״ק] וכו׳:

**[*שוטה**. פירשתיו ברפ״ק דתרומות]:

**נשים ועבדים**. יש להקשות דכולהו תני בלשון יחיד חוץ מנשים ועבדים ואשכחן במ״ג פ״ק דברכות נשים ועבדים וקטנים. ואשכחן במ״ד פ״ח דב״ק דתני כולהו בלשון יחיד. חרש שוטה וקטן האשה והעבד. ולא הבינותי דברי התוס׳ שכתבו וז״ל לא שייך לאקשויי אמאי תני נשים לשון רבים. ותנא קטן חרש לשון יחיד. כדדייק פ״ק דנדה גבי קטנות והכא קתני אשה. דהכא תרי ענייני. ולא דמי חד לאידך. דחרש ושוטה פטור מכל המצוות כדאמר לקמן. וקטן לא ידעינן דפטור מקרא רק מק״ו דנשים פטורות דכתיב זכורך. טפלים לא כ״ש דהכי דייקינן בפ״ק דקדושין טפלים חייבין נשים לא כ״ש. עכ״ל. וקשיא לי דהתם בקטנות ואשה טפי הוו תרי ענייני. דקטנות לענין מיאון. ואשה לענין עיגון. כמו שהוא ברפ״ו דעדיות ועוד דקטן דפטור מטעם שוטה דפטור מכל המצות כמ״ש הר״ב והכי איתא בברייתא בגמ׳. וצ״ע:

**ועבדים**. כתב הר״ב דכל מצוה כו׳. מפורש ברפ״ג דברכות:

**והסומא**. כתב הר״ב דכתיב בבא כל ישראל לראות. כשם שהם באים להראות כו׳. כך כתב הרמב״ם פ״ב מהל׳ חגיגה ולעיל כתבתי דילפינן ראייה

ראייה. אבל בגמרא דהכא ריש פרקין ודף ד׳. וריש סנהדרין וריש ערכין שנאמר יראה יראה כדרך שבא לייראות [לפני המקום בב׳ עיניו של מקום] כך בא לראות [המקום בב׳ עיניו]:

**ומי שאינו יכול לעלות ברגליו.** לשון הר״ב מירושלים לעזרה. וכן לשון רש״י. וכתבו התוספות [ב׳. ב׳] ורבותא נקט. דלא מבעיא מעירו דלא מצי סליק לעזרה. והה״נ אם אינו יכול לעלות מעירו לירושלים. כדמשמע בגמ׳ [ו׳, ב׳] ע״כ. והא דנקטי לעזרה. ולישנא דמתני׳ בין בבית שמאי בין בבית הלל להר הבית. משום דבגמ׳ דף ז׳ מאי והראיון [דרפ״ק דפיאה] ר׳ יוחנן אמר ראיית פנים בעזרה. משמע ודאי דראייה דוקא בעזרה היא. וכך כתב הרמב״ם בפ״א מהל׳ חגיגה. הראייה האמורה בתורה היא שנראה פניו בעזרה והטעם שהעזרה היא במקום חצר המשכן. והיא מחנה שכינה. כמפורש במ״ח פ״ק דכלים. ולפיכך הראייה שם היא דמתקיים בה את פני ה׳. אבל הר הבית כנגד מחנה לויה היא. ומתניתין דנקטה הר הבית. היינו טעמא שכשיכול לעלות להר הבית שהוא בשפוע ההר. ממילא הוא עולה עוד במעלות העזרות. ששם מעלות עשויות. ועיין מ״ט [צ״ל מ״ח] פ״ק דמסכת בכורים ומ״ש שם בס״ד [*ושוב ראיתי שהוא בעיא בירושלמי. היכן מראה פנים בהר הבית. או בעזרות. ופשיט לה מן תוספתא שהוא בעזרה]. ומ״ש הר״ב מדכתיב שלש רגלים ולא אמר פעמים. כמו שאמר במקום אחר. רמב״ם:

ב **הראייה.** כתב הר״ב הבא לייראות צריך להביא עולה שנאמר ולא יראו פני ריקם. דנאמר חגיגה להדיוט. ונאמר ראייה לגבוה. מה חגיגה האמורה להדיוט בראוי לו. אף ראיה האמורה לגבוה בראוי לו. ברייתא בגמרא דף ז׳:

**וחגיגה.** פירש הר״ב שלמי חגיגה שאמרה תורה וחגותם. משמע שאתם תהנו ממנו. ומנלן דקרבן בהמה הוא. פירש״י דכתיב (שמות כ״י) לא ילין חלב חגי עד בקר. במידי דאית ליה חלב הקרב לגבוה קאמר. ועיין סוף הפרק. ומ״ש הר״ב ואע״פ שאין לראיה וחגיגה שיעור. עיין בריש פאה:

**וחגיגה כו׳.** כתב הר״ב וחוץ כו׳ צריכים להביא כו׳ דכתיב וזבחת שלמים. כ״כ הרמב״ם פ״א מהלכות חגיגה. וכתב הכ״מ פסוק זה אינו כתוב בחג אלא גבי הר עיבל בפרשת כי תבא. ולא כתבו רבינו. אלא ללמוד משם דסתם שמחה הוי בזביחת שלמים. ומינה דושמחת בחגך היינו בזביחת שלמים וכו׳ ובגמרא נמי בפרק ערבי פסחים תניא בזמן שב״ה קיים אין שמחה אלא בבשר שנאמר וזבחת שלמים וכו׳ ע״כ. ושם דף ק״ט כתבו כן התוס׳. ומ״ש הר״ב ונשים חייבות בהן. פי׳ התוס׳ בפ״ק דקדושין דף ל״ד שבעלה משמחה בזבחי שלמים שזובח. לא שתהא היא חייבת להביא קרבן ומ״ש הר״ב ושמחת אתה וביתך כפירש״י דף ו׳ ע״ב. והאי קרא במעשר שני כתיב בפרשת כי תבא. וצ״ל דיליף ממעשר. [דכתיב ביה ביתו בהדיא] וכמ״ש התוספת בפרק ערבי פסחים (פסחים דף ק״ט.) ובפי׳ הרמב״ם ונקראים שלמי חגיגה צ״ל שלמי שמחת חגיגה. והכי קראן בפרק א׳ מהלכות חגיגה:

ג **עולות במועד.** פי׳ הר״ב עולת ראיה [באה] אפילו ביו״ט. כב״ה דמשנה ג׳ פ״ב:

**של פסח.** כתב הר״ב אבל חגיגת י״ד באה מן המעשר דרשות היא ולא חובה. כמ״ש הר״ב במשנה ג׳ פ״ו דפסחים:

**ובית הלל אומרים מן המעשר.** כתב הר״ב בטופל כו׳. אם יש לו אוכלין הרבה כו׳ אבל בעולת ראיה לא תנן מן החולין [צ״ל המעשר] דלמה טופלה יביא מעה כסף. רש״י. ומ״ש הר״ב מביא בהמה אחת לחגיגה מן החולין לאו דוקא. כמ״ש במשנה ה׳ בס״ד ובפי׳ הרמב״ם צ״ל אינה באה אלא מן החולין:

ד **ישראל יוצאין ידי חובתן בנדרים ונדבות כו׳.** שהתנדבו כל השנה וכשעולין לירושלים ברגל. מביאין אותם ומקריבין אימוריהן. והבשר נאכל לבעלים. יוצאין בהן משום שמחה אם יש בהם בשר לשובע. ומשום דבעי למתני סיפא והכהנים בחטאות וכו׳. נקט ברישא ישראל. רש״י:

**ובחזה ושוק.** המורמים להן משלמי עולי רגלים. רש״י:

**ולא בעופות כו׳.** פירש הר״ב דכתיב ושמחת בחגך כו׳ ממי שחגיגה באה מהן יצאו עופות ומנחות כו׳. הכי תניא ול״ק דהא אצטריך בחגך ולא באשתך. כמ״ש הר״ב במשנה ז׳ פ״ק דמועד קטן. דתירצו התוס׳. דתרווייהו שמעינן מינה דלכתוב בחג. א״נ תנא ס״ל כאידך טעמא דהתם. וכתבתיו שם בס״ד. אבל קשיא דמנחות למה לי למעוטא הא בושמחת גופיה דמרבינן כל מיני שמחות לא מצינן לרבויי אלא של בשר. כדאמר מר ותו קשיא לי דהאי אמר מר בפ׳ ערבי פסחים (פסחים דף ק״ט) יליף לה מדכתיב וזבחת שלמים ואכלת. וידוע שאין זביחה אלא בבהמה. דעוף נמלק. ומסתברא דהיינו דבגמרא עלה דברייתא. רב אשי אמר מושמחת נפקא. יצאו אלו שאין בהן שמחה. [*שוב ראיתי בירושלמי אבל לא בעופות ולא במנחות דכתיב זבח]:

ה **אוכלים שם התואר.** כד״א (ישעיהו נ״ה:י׳) ונתן זרע לזורע ולחם לאוכל:

**מביא שלמים מרובין.** בגמרא מהיכא מייתי לה הא ליה וקאמר דטופל מעות חולין למעות מעשר שני ומביא פר גדול. דלא בעינן אלא שתהא לו שעור דמי אכילה ראשונה מהחולין. ומהאי טעמא פירש הר״ב ורש״י שלמים שלמי חגיגה. וכ״ש שלמי שמחה דכולו מן המעשר:

**ועולות מועטות**. עולות ראיה. רש״י:

**מביא עולות מרובות**. דכתיב איש כמתנת ידו. רש״י:

ו **מי שלא חג**. פירש הר״ב שלמי חגיגתו ועולת ראייתו. וכ״פ הרמב״ם. אבל שלמי שמחה כל הימים חייבים בשמחה. ולפיכך לא שייך לומר בהם שהם תשלומי הראשון:

**חוגג את כל הרגל**. דתניא וחגותם אותו חג לה׳ שבעת ימים יכול יהא חוגג והולך כל שבעה ת״ל אותו אותו אתה חוגג. ואי אתה חוגג כל שבעה. א״כ למה נאמר שבעה לתשלומין. ובסמוך פירש הר״ב תשלומין דראשון. דאותו יום ראשון עשאו הכתוב עיקר והשאר תשלומין לו. הכי מפרש ליה ר״י. ואע״ג דר׳ אושעיא מפרש תשלומין זה לזה כל יום החובה בעצמו. ומיהו בחד סגי [*ואיכא בינייהו חיגר ביום ראשון. ונתפשט ביום שני דלרבי יוחנן כיון דלא חזי בראשון [כדתנן ברפ״ק] לא חזי בשני ולר׳ אושעיא אע״ג דלא חזי בראשון חזי בשני. כבר] פסק הרמב״ם פ״א מהלכות חגיגה כרבי יוחנן. ותמה עליו הכ״מ [*דהא רבי אושעיא גדול מר׳ יוחנן]:

**ויו״ט האחרון של חג**. ומנין שאם לא חג כו׳ שחוגג כו׳ ויו״ט האחרון ת״ל (ויקרא כ״ג) בחדש השביעי תחוגו אותו. אי בחדש השביעי יכול יהא חוגג והולך החדש כולו ת״ל אותו. [תרי אותו כתיב.] אותו אתה חוגג. ואי אתה חוגג חוצה לו:

ז **רבי שמעון בן מנסיא אומר איזהו מעוות כו׳**. דדרשא דלעיל מסיפא דקרא נפקא ליה. דכיון שישב ובטל לו ממצות עשה שייך ביה חסרון ולא מעוות. ותדע דבגמרא דלעיל א״ל בר הי הי להלל. האי להמנות. להמלאות מבעי ליה. ואי איתא דמרישא דקרא שמעינן ליה מאי קשיא ליה. ומלישנא דר״ש אומר לא תידוק דלאפלוגי אתא דטובא איתנהו הכי ולא פליגי. כמ״ש בפרק ג׳ דבכורים משנה ו׳:

**זה הבא על הערוה**. והוליד ממנה ממזר כו׳. פירש הר״ב והן לו לזכרון. וכפי׳ רש״י. ומסיימי התוספות אבל שאר עבירות רוצח וגזל אין עדיו לפניו. ע״כ. ונראה לי דמלת וגזל צריך להיות וע״ז שהחליפו העי״ן בגימ״ל והנקודות מלאו בלמ״ד. ונקטי התוס׳ רציחה וע״ז שהן חמורות כמו עריות. כדאמרינן בעלמא ע״ז גילוי עריות וש״ד. ועיין משנה ד׳ פ״ב דיבמות מה שאכתוב שם בס״ד:

ח **היתר נדרים פורחים באויר**. פי׳ הר״ב מעט רמז יש במקרא כו׳ שדרשו לא יחל הוא אינו מיחל. אבל אחרים מוחלין לו. גמ׳:

**כהררים התלוים בשערה וכו׳**. פירש הר״ב תולין ברמז במקרא מועט וכו׳. והלכות שבת מפרש בגמ׳ דהא דאמרינן מלאכת מחשבת אסרה תורה לא כתיבא בשבת אלא במשכן כתיב. ומדסמך בפרשת ויקהל פ׳ שבת לפ׳ משכן. אנו למדין מלאכת מחשבת לשבת. וחגיגות מפרש בגמרא דהא ילפינן מדכתיב לא ילין חלב חגי עד בקר. כמ״ש לעיל במשנה ב׳. איכא למדחי ולמימר. דללאו תניין אתי לקרבנות הבאין בחג ולא נילף מיניה דוחגותם היינו קרבן חגיגה. אלא חוגא. כלומר מחול. כמו יחוגו וינועו כשכור (תהילים ק״ז:כ״ז) אלא אתיא מדבר מדבר כתיב הכא ויחוגו לי במדבר. וכתיב התם (עמוס ה׳:כ״ה) הזבחים ומנחה הגשתם לי במדבר וילפינן וחגותם מויחוגו. והואיל ומדברי קבלה יליף הוו כהררים התלויים בשערה. והמעילות מפרש בגמרא לכדתניא נזכר בעל הבית ולא נזכר שליח. שליח מעל [בפירוש הר״ב דמשנה ב׳ פ״ו דמעילה] שליח עני מאי קא עביד. דלא דמי לשאר מוציא מעות הקדש לחולין דמידע ידע דאיכא זוזי דהקדש איבעי ליה. לעיוני הכא מאי ידע. היינו כהררים כו׳:

**הדינין וכו׳**. יש להם על מה שיסמכו. מפרש בגמרא. לכדתניא נפש תחת נפש. (שמות כ״א) ממון כו׳. ויליף לה נתינה דכאן מנתינה דדמי ולדות דלעיל מיניה. והעבודות. להולכת הדם. דאע״ג [*שהיא עבודה] שאפשר לבטלה. שישחוט בצד המזבח וזורק. אפ״ה דין עבודה יש לה לכל דברי עבודה לפגול וכו׳. ויליף מדכתיב והקריבו. וזו קבלת הדם היא שהרי לאחר שחיטה נאמר. ואין הולכה אלא א״כ קבל. ואפקה בלשון הולכה. לומר דהולכה עבודה היא. וטהרות. דתניא (ויקרא י״ד) ורחץ את בשרו וכו׳. מים שכל גופו עולה בהן. וכמה הן וכו׳. וטומאות. לכעדשה מן השרץ. ויליף דכתיב (שם י״א) כל הנוגע בהם. וכתיב (שם) כל אשר יפול עליו מהם הא כיצד עד שיגע במקצתו שהוא ככולו שערו חכמים בכעדשה. שכן חומט תחלתו בכעדשה. [*ועיין מ״ש ברפ״ז דנדה]. ועריות. לבתו מאנוסתו. דלא כתיבא. ואתיא הנה הנה. זימה זימה. כמ״ש בריש יבמות בס״ד:

## פרק ב

א **אין דורשין בעריות כו׳**. ומה שהביא זה הענין בזה המקום היה למה שאמר במה שקדם הן הן גופי תורה. הרמב״ם. ומ״ש הר״ב בתו מאנוסתו. אתיא מדרשא מפורש בריש יבמות:

**בשלשה**. לשון הר״ב לשלשה. הכי מפרש בגמרא דאל״כ היכי קאמר ולא במרכבה ביחיד. וכיון שהוא יחידי ואינו שומע מרב הרי הוא מבין מדעתו. ואפ״ה אמרת לא. והדר קאמר אלא א״כ היה חכם ומבין וכו׳:

**ולא במרכבה**. כתב הר״ב ורמב״ם פירש מציאת האל ותאריו. פירוש שמותיו. וכינויו. וביאר המפרש להלכות יסודי התורה בפרק ב׳. קראו לכל אלו הענינים מעשה מרכבה. דרך כבוד. כלומר ידיעת הבורא עצמו אין בנו ולא בנביאים כח. לידע אותה על בוריה. אלא נשתדל בידיעת הצורות הנפרדות שהם קרובים ממנו. והם מורים על מציאותו כמו שיורה המרכבה שיש לו רוכב. וכן אמר יחזקאל ע״ה. היא החיה אשר ראיתי תחת אלהי ישראל וכו׳ ע״כ. והקשה הר״ב דא״כ חכמת המרכבה ה״ל למתני. ולא מעשה מרכבה כו׳ ואין לתרץ דגי׳ הרמב״ם ולא במרכבה. וכמו שהיא גי׳ הספרים. שבפי׳ כתב בפירושו ובחבורו. מעשה מרכבה. ומה שפי׳ הר״ב מעשה מרכבה הוא שעל ידי הזכרת שמות כו׳ יש ג״כ דוחק קצת לפי פירושו. דלא דמי מעשה דגבי מרכבה למעשה דגבי בראשית. והתוס׳ פירשו במעשה בראשית בשם ר״ת. שהוא שם מ״ב אותיות היוצא מבראשית. ומפסוק שלאחריו. ע״כ. ואין ספק שהמכוון מה שאסרו מללמדו. הוא על כח פעולתו. ומעשה שע״י נעשה. דאילו ידיעת אותיותיו ומלותיו בלבד הרי נודע. וחלילה למחברים הקדושים שהיו כותבין אותו ומפרסמין אותו אילו היה זה בכלל האיסור אלא שהאיסור הוא על ידיעת הפעולה והמעשה שע״י. וכפירש״י בפרק ד׳ דקדושין דף ע״א. שם בן י״ב כו׳ משרבו הפריצים המשתמשים בו וכו׳. ומעכשיו יפורשו מעשה שבבראשית ושבמרכבה. בענין אחד:

**כאילו לא בא לעולם**. לשון הר״ב אם לא כו׳ משמע שגירסתו אלו לא כו׳. אבל בכל הנוסחאות כגי׳ הספר. וכן בפירוש הרמב״ם. וכן בערוך ערך רת דגרס רתוי [*ומביא ממדרשי חז״ל שכך לשונם ומפרש נוח] וה״ג רש״י. אבל בגמרא בפיסקא שלא בא כו׳:

**ב שלא לסמוך**. כתב הר״ב מפני שמשתמש בבעלי חיים שבכל כחו כו׳. עיין במשנה ד׳ פ״ב דביצה:

**ושניים להם אב בית דין**. אע״ג דהלל נשיא [כמבואר בדברי הר״ב במשנה ד׳ פ״ק דאבות] הואיל ושמאי נכנס במקום מנחם אין לטעות בו דמנחם השני שבזוג הרי שהיה אב ב״ד. ולפי דשמאי אמר שלא לסמוך כמו הראשונים שבשלשה הזוגות הראשונים הקדימו ג״כ. ומה״ט נקט בכל מקום שמאי בראשונה הואיל וכאן הזכירו בראשונה. תוספת. [*ונמצא שנשנה הלל קודם לשמאי במ״ג פ״ק דעדיות ועיין מ״ש במ״ט פ״ג דסוכה בסוף דבור המתחיל וב״ש אומרים וכו׳]:

**ג בית שמאי אומרים וכו׳**. משנה זו שנויה כבר במשנה ד׳ פ״ב דביצה. ושם פירשתי בס״ד:

**ד בית שמאי אומרים יום טבוח אחר השבת**. כתב הר״ב דעצרת יש לה תשלומין כל ז׳ כדכתב במ״ו פ״ק. ואחר השבת דתנן לפי שכל שנוכל להקדים זמן התשלומין מקדימין ולא חיישינן משום צדוקים כו׳. עיין בתוס׳ בד״ה נפשוט כו׳:

**ובה״א אין יום טבוח אחר השבת**. [*ולשון הר״ב אין לה יום טבוח וכן לשון רש״י. וכן הוא בסדר המשנה שבירושלמי ול״ג אחר השבת. וה״נ מייתי לה בגמ׳ בבלי]*) ומ״ש הר״ב ואשמועינן תנא דאפי׳ כו׳ אמרי ב״ש דאין עולת ראייה קריבה ביו״ט ודחו לה כו׳ גמ׳. כלומר ול״ק דהא אפליגו בה חדא זמנא. ופי׳ רש״י דקמ״ל דלא אמרינן מתוך שאתה מתיאש מהן אתה בא לפשוע שלא תקריבו עוד. ותו בגמ׳ ואי אשמועינן בהא קאמרי ב״ה משום דלא אפשר למחר. אבל בהא אימא מודו לב״ש. צריכא:

**ומודים שאם חל להיות בשבת שיום טבוח אחר השבת**. דעולת ראיה אינה דוחה את השבת וכ״ש שלמי חגיגה וצריך טעם למה. ובשלמא שלמי חגיגה דלא דחו דילפינן מקרא (ויקרא כ״ג:ו׳) דוחגותם וגו׳ לה׳ שבעת ימים ולא שמונה כמ״ש במ״ד פ״ז דפסחים. אלא עולת ראיה מאי טעמא לא ומאי שנא ממוספי יו״ט דדחו שבת משום דזמן קבוע להם. וה״נ זמן קבוע להם. וכי תימא דשאני עולת ראיה ממוספין דאם עבר זמנן בטל קרבנן משא״כ הראייה דיש לה תשלומין כל שבעה דאי איתא דמשום הא לא דחו לא אצטריך קרא דוחגותם לשלמי חגיגה דכמו כן יש להן תשלומים כל שבעה. ומש״ה בפ״ז דפסחים ד׳ ע״ו ע״ב אדאיתא בגמ׳ מנינא למעוטי חגיגה כו׳ כיון דאית ליה תשלומין כל ז׳ לא דחיא שבת ומדשבת לא דחיא. לא דחיא טומאה. כתבו התוס׳ דל״ג כיון דאית ליה תשלומין. אלא ה״ג כיון דלא דחיא שבת שאין הטעם תלוי בכך אלא ילפינן מוחגותם כו׳. ועוד פסח נמי אית ליה תשלומין בשני ודחי טומאה. ועוד דאיכא למ״ד דכשנטמאו הבעלים בראשון של יו״ט דלא חזי ביום הקבוע לית ליה תשלומין ע״כ. אלא שראיתי להרמב״ם שכתב בפ״א מה׳ חגיגה עולת ראייה ושלמי חגיגה אינן דוחין לא את השבת ולא את הטומאה. לפי שאין להם זמן קבוע כקרבנות הצבור שאם אינו חוגג היום חוגג למחר ע״כ. וא״כ גרס שפיר כגרסת הספרים. ולענין קו׳ התו׳ נ״ל דהיינו נמי טעמא דקרא דצוה לחוג ז׳ ולא ח׳ ואצטריך למכתב דתיליף מיניה לטומאה דלא דחי. ולא תיליף מפסח דדחי. והא נמי לא קשיא ממאן דאמר דכשנטמאו הבעלים כו׳ לית ליה תשלומין. דיש לומר דאפ״ה דכיון דקרא קבע תשלומין לחגיגה כשלא חג מעצמו הלכך כמאן דלא קביע ליה זמן דמי. והטומאה אינה נדחית אע״ג דבכה״ג תו לית ליה תשלומין. ועוד דהך סוגיא אליבא דמ״ד דאית ליה תשלומין דהכי קי״ל. כדמוכח מהרמב״ם שסתם וכתב מי שלא הקריב כו׳ הרי זה מקריב בשאר ימות הרגל. משמע אפילו מחמת שהיה טמא בראשון. ותמיהני שהכ״מ לא הראה מקום על זה דמשנתינו זאת שאמרה דלא דחי שבת. ומיהו לדעת בעלי התוס׳ נ״ל דטעמא דעולת ראיה אינה דוחה שבת משום דכל עצמה של ראיה שהוא קרבן עולה במה מצינו מחגיגה ילפינן לה. כמ״ש במשנה ב׳ דפ״ק הלכך כחגיגה היא:

**ואין כהן גדול מתלבש בכליו**. פירש הר״ב בכלים נאים שלו וכו׳ כדי שלא יתנאה כו׳ וכפירש״י וכלומר בביתו ובשוק. והתוס׳ הקשו דהל״ל בכלים נאים. מאי בכליו. ועוד מאי אירא כהן גדול אפילו שאר אדם נמי. ופירשו דאבגדי כהונה גדולה קאמר דלא היה מתלבש. וראיה מירושלמי דאמתני׳. ר״י בר בון בשם ריב״ל בכל יום כהן מתלבש בכליו ומקריב וכו׳ ר״ע בשם ריב״ל לא היה עושה כן אלא בשבתות ויו״ט. כלומר מפני כבוד היום. והיינו דאמרה מתני׳ דבזה היום לא היה חש לכבודו של יום כדי שלא לקיים כו׳:

**ומותרין בהספד ותענית**. קאי (אב״ש) [צ״ל אכל שנים] נמי ולהכי קתני מותרין. א״נ ה״ק והעם מותרין וכו׳:

**שלא לקיים כדברי האומרים עצרת אחר השבת**. כתב הר״ב דכתיב ממחרת השבת. והן אומרים [ממחרת] שבת בראשית. ואנן ס״ל שהפסוק קרא יו״ט שבת. כמו שקראו כולם שבתות השם. הרמב״ם. ומה שהכריח קבלת רז״ל. תמצא במשנה ג׳ פ״י דמנחות:

ה **נוטלין לידים**. עיין במשנה ב׳ פ״ח דברכות:

**לחולין למעשר ולתרומה**. והא כדאיתא והא כדאיתא. דהא תנן ברפ״ב דבכורים דרחיצת ידים בתרומה. מה שאין כן במעשר. וכ״ש חולין. אלא תרומה בנגיעה. וכדמפרש הר״ב שם. והכא למעשר וחולין דוקא באכילה. עוד פירשו בגמ׳ דאידי ואידי באכילה. הא באכילה דנהמא. הא באכילה דפירי:

**[*אם נטמאו ידיו**. ה״ה יד אחת. כמ״ש במשנה ז׳ פי״ב דפרה]:

ו **טבל ולא הוחזק כאילו לא טבל**. פירש הר״ב למעשר וכ״ש לתרומה. הכי מפרש בגמרא. והא דבמשנה ב׳ פ״ח דברכות סבר ליה ב״ש דכשנטל ידיו אינו מטמא משקים [ובהא סברא לא פליגי ב״ה] ותנן [במשנה ז׳ פ״ח דפרה] כל הפוסל את התרומה מטמא את המשקין להיות תחלה. לא קשיא. דהכא דוקא בטבילה בעינן כונה למעשר וכ״ש לתרומה. אבל בנטילת ידים כי נטל לחולין שוב אינו פוסל בתרומה. דאלת״ה אין לך אדם אף חבר אוכל חולין בטהרה. שלא יטמא משקין כך כתבו התוס׳. אבל הרמב״ם בפי״ג מהל׳ אבות הטומאות כתב וכן הנוטל ידיו או הטבילן צריך כונה אפי׳ למעשר כו׳ [*ומיירי לענין אכילת מעשר ותרומה וכן מוכח התם והכא בפירושו שבמשנה. אבל לנגיעה ודאי דאף לתרומה א״צ כונה. ואצ״ל למעשר ועיין בפי׳ הר״ב בפ״ק דשבת משנה ד׳ בגזרה השביעית]:

**כאילו לא טבל**. פירש הר״ב למעשר כו׳ אבל טבילה היא לחולין. והא אתא לאשמועינן דאי לגופיה לא אצטריך. דהא ברישא תנן דאפי׳ הוחזק לחולין אסור למעשר. ועי״ל דאי מרישא ה״א דטפי עדיף לא הוחזק כלל למעשר מהוחזק לחולין. דהא עקר דעתו לגמרי ממעשר. תוס׳:

ז **בגדי עם הארץ מדרס לפרושים**. פי׳ הר״ב כמדרס הזב וכדמסיק לקמן שמא ישבה עליהן אשתו נדה כדאיתא בפ״ב דחולין דף ל״ה. והתם מסקי התוספת. וכן בפ״ד דנדה דף ל״ד. דאילו ע״ה עצמו אינו עושה מדרס. וטעמא דאין רוב הצבור יכולין לעמוד בגזירה זו דלא ימצא לעולם אדם מעביר חבית ממקום למקום. וכיוצא בזה בפי׳ משנה ה׳ פרק דלקמן משא״כ רוקו דעם הארץ. [דתנן במשנה ב׳ פרק דלקמן] דיכולין להזהר ועיין משנה ה׳ ו׳ פ״ז דטהרות. ומה״ט אתי שפיר דקתני בגדי ע״ה ולא קתני דע״ה עצמו כזב. וכן בכולהו דוקא בגדים אבל אינהו לא. ולפי זה מאי דנקט הר״ב כמדרס הזב לענין דינא נקט. דמדרס נדה ומדרס זב שוים הם. אבל הגזירה משום אשתו נדה היא כמ״ש לקמן ולשון הר״ב כולו לשון רש״י הוא. והכתוב שהביא הר״ב וכל אשר יגע במשכבה. ובפירוש רש״י כתוב במשכבו. ושניהם לא דייקי. דהך קרא שכתב הר״ב בנדה כתיב. ורש״י דנקט במשכבו דכתיב בזב. מיהו רישיה דקרא ואיש והתוספת דהכא הביאו ירושלמי. דע״ה אצל תרומה הוי כזב. והרמב״ם בפי״ג מהלכות אבות הטומאות כתב וכן עמי הארץ עצמן כזבין לטהרות. ומתני׳ דטהרות מפרש בטעם אחר כנזכר בפירושו שם. ואפ״ה לא קשיא. אמאי נקט בגדי כו׳ דבאינך כולהו כתב דבגדים דוקא אבל אוכליהם טהורין הן לשלמעלה מהן וכתב כ״מ שכן הוא בירושלמי. ולסברא זו י״ל. איידי דאינך דבגדים דוקא נקט גבי ע״ה נמי בגדי כו׳. [*ועיין במשנה ג׳ ה׳ פי״א דפרה]:

**עם הארץ**. עיין מ״ש בסוף משנה ח׳ פ״ד דחלה:

**על טהרת הקדש**. שהיה נשמר מכל מה שיטמא הקדש. וישים אותם חולין כאילו הם בשר חטאת או אשם. אבל אוכל חולין בטהרה לא ישמר אלא מכל דבר שיטמא החולין כדי שיהיו אותם החולין טהורים. רמב״ם:

**והיתה מטפחתו מדרס לחטאת**. כתב הר״ב אבל לא לקדש כו׳. ואין כן הלכה. עיין במשנה ה׳ פ״ב דחולין. ומשנה ב׳ פ״ב דטהרות. ומ״ש דלאו [כקדש דמי] לכל הדברים כו׳. עיין סוף פ״ב דטהרות:

## פרק ג

א **[*שמטבילין כלים בתוך כלים**. פירש הר״ב כששניהם טמאים. דמגו כו׳ [דסלקא ליה טבילה סלקא למה שבתוכו] כדפירש הר״ב במשנה ב׳ פ״ו דמקואות]:

**נושא את התרומה**. עי׳ פ״ה דטבול יום משנה ו׳:

**לא כמדת הקדש**. פי׳ הר״ב בחציצת טבילותיו. ולפי שמפרש בו הרבה דינים ביניהם נקט האי לישנא. תוספת. ובגמרא עביד צריכותא דהא מרישא שמעינן לה דיש בחציצה דכובד הכלי בין חמור בקדש מבתרומה. וקאמר דאי מרישא ה״א דוקא כובדו של כלי וכו׳ ואי מסיפא ה״א דוקא קשר דמיא מהדק ליה. אבל רישא מיא מקפי [למנא] ומגביהין אותו.

**ובתרומה קושר**. בכלי שהוא מפוצל ולוחותיו וקורותיו מקושרות כגון מטה וכיוצא בה. לשון הרמב״ם פי״ב מהלכות אבות הטומאה:

ב **כלים הנגמרים בטהרה**. פירש הר״ב ונזהר בהם משיבואו קרוב לגומרן כו׳. דאז נותנין לב עליהן לשומרן בטהרה. ולהכי לא תני נעשים אלא נגמרים. תוס׳:

**[*צריכין טבילה**. ולא הערב שמש עיין משנה ד׳ פ״ה דפרה ובפי״א משנה ה׳]:

**הכלי מצרף כו׳**. כתב הר״ב דכתיב כף אחת כו׳. ובריש פרק בתרא דעדיות מפרש דאסמכתא הוא. ובגמ׳ פליגי בה ומשמע נמי דלמ״ד דרבנן לא דריש לקרא כלל. אבל הרמב״ם בפירושו גם בפי״ב מהלכות אבות הטומאות כתב נמי דאסמכתא הוא:

**הרביעי בקדש כו׳**. עיין משנה ה׳ פ״ב דטהרות כי שם מקומות דינין הללו:

**מטביל שתיהן**. פי׳ הר״ב והוא שתשאר לחלוחית וכו׳. כ״פ הרמב״ם וכן בחבורו פי״ב מהלכות אבות הטומאות והשיגו הראב״ד דבלא נגיעה מה יעשה המשקה ע״כ. וכתב הכ״מ דאין זו השגה דכיון דכל הני מילי מעלות דרבנן אמרינן דכיון דע״י משקה מטמא את היד טומאה גמורה לכל דבר גזרו בקדש למעלתו גם בלתי נגיעה:

**שהיד מטמא את חברתה בקדש כו׳**. מפרש בגמ׳ לאתויי אם נגע יד חברו:

ג **אוכלין אוכלים נגובים וכו׳ פירש הר״ב מי שתחב לו כו׳ או שתחב הוא עצמו וכו׳ ע״י כוש או כרכר**. בגמ׳ ופירש״י שהן פשוטי כלי עץ ואינן מקבלין טומאה. וכ״פ התוס׳. וקשיא לי דלא מצינו שהידים יטמאו לכלים. אלא נראה דאורחא דמלתא נקט ול׳ הרמב״ם בפירושו במלקחים ודומיהן:

**אבל לא בקדש**. פי׳ הר״ב שמא יגע כו׳ באוכלים של קדש. וכפירש״י וכתבו התוס׳ ועוד היינו יכולים לפרש דלמא נגע ברוק שבפיו דחשוב משקה. במשנה י׳ פ״ח דכלים. וכלומר והוי רבותא דאפי׳ משום שמא יגע ברוק גזרו. אבל נ״ל דלא רצה לפרש כן משום דההוא לאו פסיקא הוא. דהלכה התם דוקא כשנתהפך כו׳:

האונן עיין משנה ו׳ וח׳ פ״ח דפסחים:

**צריכין טבילה לקדש**. כתב הר״ב דכיון דעד האידנא היו אסורים בקדש כו׳ והסיחו דעתן ושמא נטמאו והם לא ידעו. הרמב״ם ספי״ב מהלכות אבות הטומאה. והא דכתב הר״ב דמחוסר כפורים פוסל בנגיעה ולא כן האונן. וכ״פ הרמב״ם. טעמם מדריש פי״ב דזבחים תנן האונן נוגע. אבל שם פי׳ הר״ב. והוא שטבל ולא הסיח דעתו וכו׳. וא״כ ה״ה למחוסר כפורים. וכ״פ שם הרמב״ם וז״ל ואסור ליגע בקדש אלא אחר טבילה על מנת שלא יסיח דעתו כו׳. וכן מחוסר כפורים צריך טבילה לקדש כמו שביארנו בחגיגה. ותו דבגמרא דהתם מסיק בהדיא דבאכילה עבוד רבנן מעלה ובנגיעה לא. וכן כתב רש״י שם בד״ה ה״ג כו׳ דאוקמתא דלא אסחו דחיקא הוא ולא קאי במסקנא. והיינו פירושא דר״ב ורמב״ם דהכא. ומדלא תנן התם אלא אונן נוגע הלכך פסקו דמחוסר כפורים אפי׳ נוגע נמי לא. ולא ביארו למה חלקו חכמים ובספי״ב מהלכות אבות הטומאה פסק בתרווייהו שלא עשו בהן מעלה זו אלא לאכילה. אבל לנגיעה נוגעין בקדשים קודם טבילה. [*ועיין ברפי״ב דזבחים נוסחא אחרת בפי׳ הרמב״ם. ועוד אאריך בזה במשנה ז׳ פרק בתרא דנדה. וכתב *)הרי״ף במשנה ה׳ פי״א דפרה דאיכא למידק דצריכין טבילה. אבל הערב שמש לא]:

ד **[*שביהודה נאמנים כו׳**. כתב הר״ב שרצועה היתה מפסקת כו׳. ולא היה אפשר להביא. וא״ת ויביא ע״י שידה תיבה ומגדל. כדאמרינן פ״ג דערובין סוף משנה א׳ אמרי׳ בגמ׳ דהאי תנא סבר אהל זרוק לא שמיה אהל. שמעינן מהכא דלמ״ד שמיה אהל היינו אפילו במהלכת. וכ״כ התו׳ דהכא. אע״פ שבפ״ג דערובין דף ל׳ סתמו דבריהם ביותר. ועוד אכתוב בזה במשנה ב׳ פ״ג דפרה ובתוס׳ הקשה הר״ר אלחנן האיך היו מביאין אפר פרה בגליל דא״א לעשות אלא בירושלים. וא״כ נטמא בהבאת דרך ארץ העמים. ושמא דשביל קטן איכא להביא דרך שם אבל להביא יין ושמן לנסכים בעי שביל גדול. אבל צ״ע היאך עולין לרגל מן הגליל כיון דאפסקיה ליה נטמא ובעי הזאת ג׳ וז׳ כדאמר בנזיר פ״ז משנה ג׳. ע״כ. [ועיין מ״ש ברפ״ח דמקואות]. ול״נ

לתרץ שהקילו לגבי עליית הרגל וכדאשכחן לקמן משנה ו׳. וכן בחטאת דצריכא טובא. והכלל דטומאת ארץ העמים מדבריהם ויכולין להקל. דהם אמרו והם אמרו]:

**נאמנים על טהרת יין ושמן כל השנה**. פירש״י אם הקדישו למזבח בשעת הבציר כל ימות השנה נאמנים בשמירה. וכתבו התוספות דאי בלא הקדישו בשעת הבציר ה״ל חולין. ונטמא בטומאת ע״ה. וכי משום דאקדישה פקע ליה טומאה מיניה. א״נ הוי מצי למימר ביחדו לנסכים נמי. וכגון שידוע לנו [שחולין הן בידוע]. וכי אקדשיה איכא למימר שאימת קדש עליו. ומעיקרא היה נזהר לשמור בטהרה. וכן מצינו בסמוך גבי מניחה לגת הבאה דאע״פ שהוא יודע. כמ״ש שם. ע״כ:

**ובשעת הגיתות והבדים**. עיין במשנה ד׳ פ״ט דטהרות:

**אף על התרומה**. פי׳ הר״ב לפי שכל בני אדם מטהרים כו׳ כדי להפריש כו׳ אבל אח״כ נשתלחו בני אדם ופשעו בטהרה. ומפני שהן מקילין בתרומה אין שומרים אותם שימור גמור. הרמב״ם:

**עברו הגתות והבדים**. פי׳ הר״ב לאחר שעבר זמן הבציר כו׳. עיין מ״ש ברפ״ג דב״ב:

**והביאו לו**. כן הנוסחא בכל הספרים. גם בפירש״י ואע״פ שאח״כ שונה הכל בלשון יחיד. דה״פ לא יקבלנה מכל מי שהביא**):

**אבל מניחה לגת הבאה**. כתב הר״ב ואז נותנה לכהן. דבאותה שעה הוא נאמן. ואע״פ שהוא יודע שהוא משל אשתקד שלא גזרו עליהם טומאה בשעת הגיתות והבדים. רמב״ם פי״א מהלכות משכב ומושב. ועיין במשנה ט׳ פ״ו דדמאי:

**רביעית קדש**. כתב הר״ב דמיגו כו׳. דגנאי הוא למזבח שתהא תרומה המחוברת לו בחזקת טומאה והקדש יקרב למזבח. רש״י:

**כדי יין וכו׳ נאמנים בשעת וכו׳**. וקודם לגתות שבעים יום. פי׳ הר״ב המטהר את טבלו לנסכים והשתא איכא חולין ותרומה וקדש מעורבין כו׳ דמיגו דמהימן אקדש מהימן נמי אתרומה דגנאי הוא לקדש כו׳. וכפירש״י. וכתבו התוס׳ ותימה דא״כ אפילו בשאר ימות השנה נמי. דהא תנן ואם אמר הפרשתי לתוכה רביעית קדש נאמן. ותירץ הר״ר אלחנן דהכא מיירי שיחדו לנסכים כשיצטרך ממנו. אבל התם מיירי כשכבר הקדישו לכך. ע״כ. וכך כתב הרמב״ם בפירושו וז״ל בפי״א מהלכות משכב ומושב כלי שהיה בתוכו יין או שמן וראינו ע״ה יושב ומשמרו כדי להוציא ממנו נסכים וכו׳ ע״כ. ומ״ש הר״ב אע״ג דע״ה אינו נאמן על הכדים אפילו בשעת הגתות. פירש״י שאע״פ שלא גזרו על תרומתן בשעת הגתות מפני הפסד כהנים חברים דנמצאת מפסידן מרוב תרומות א״י על הקנקנין לא האמינום. ואין הכהנים חבירים מקבלין מהן הקנקנין עם התרומה. אבל מערין אותו לכליהן ודכותה אמרינן לקמן. אל תתמה שהרי לגין טמאין טומאת שבעה והמשקין טהורין עכ״ל. והוא משנה ד׳ פ״ה דאהלות:

ה **מן המודיעית ולפנים**. יש לדקדק דלא תנן וכמדתה לכל רוח כדתנן במשנה ב׳ פ״ט דפסחים. וכה״ג במגדל עדר במשנה ד׳ פ״ז דשקלים. וכמו שדקדקו התוס׳ בסוף פ״ג דפסחים על צופים דתנן התם. ונראה בעיני שכן היו מוכרי הקדירות חונים ושוכנים באותו המחוז. שהדרך שממנה לירושלים עובר על המודיעית ואילו לרוח אחרת לא היו מצוים מוכרי קדרות כמו שכן מצוי בכל הכרכים הגדולים שבמחוז מיוחד יש בעלי מלאכה פלונית מצויים ברוב. ולא בזולת מן המחוזים אחרים:

**ולפנים**. הא מודיעית עצמה לא מהימן ומוקי בגמרא כשהקדר והחבר שניהם נכנסים או יוצאין שניהם ופירש״י שניהם נכנסים דימתין עד שיהא מן הכרך ולפנים. א״נ כששניהם יוצאין הואיל ומצאו לפנים ושם לא לקח ממנו לא יקח עוד. וכ״ש קדר נכנס וחבר יוצא. הואיל וסוף הקדר לכנס לפנים. יחזור החבר הצריך ליקח ויקח:

**נאמנין על כלי חרס**. כולה מתני׳ אחומר בתרומה מבקדש קאי והכי תני בגמרא נאמנין בכלי חרס הדקים לקדש. ומ״ש הר״ב טעמא דדקים משום דא״א וכו׳. עיין במשנה דלקמן מ״ש שם:

**מן המודיעית ולחוץ**. הא מודיעית כלפנים ומוקי בגמרא בקדר יוצא וחבר נכנס. פירש״י שהקדר לא יחזור עוד לאחוריו. ואם לא עכשיו [יקח] אימתי:

ו **הגבאין שנכנסו לתוך הבית וכו׳**. נאמנים לומר לא מששנו כלי הבית. והכי מפרש לה במשנה ו׳ פ״ז דטהרות:

**נאמנין**. לשון רש״י ולקדש נאמנין אבל לא לתרומה דכולה מתני׳ אחומר בקדש מבתרומה קיימי. [כלומר וכן חומר בתרומה] ובהדיא שנינו בתוספתא הגבאין שנכנסו לתוך הבית נאמנין על טהרת חטאת ואין נאמנין על טהרת תרומה. והאי חטאת בשר קדש ולא אפר חטאת כדמוכח התם. ע״כ. והתו׳ הביאו לשון התוספתא דנאמנין גם על טהרת תרומה. וכן הרמב״ם העתיקה בפי״ב מהלכות משכב ומושב ומשמע דנמי לענין תרומה. וההוא פירקא ז׳ דטהרות דביה שנינו ג״כ לגבאים וגנבים שנכנסו לבית כו׳ בנאמנות דתרומה מיירי. וע״ש. וצ״ל דלא תני לה הכא אלא איידי דתנן לעיל דהוא הקדר והן הקדרות. ואפי׳ הכי לפעמים נאמנים ולפעמים לא. וה״נ גנבים לפעמים נאמנים כשהחזירו ולפעמים לא. ואיידי דגנבים תני נמי גבאים דמתני בהדדי בפרק ז׳ דטהרות אבל אין ראיה מדתנן ובירושלים נאמנין על הקדש ש״מ דרישא לאו בקדש. דאיכא למימר דמשום סיפא דאף בתרומה נקט לה:

**ובירושלים נאמנין על הקדש.** פירש הר״ב על כל כלי חרס בין גדולים בין קטנים. ומיהו בדקים הוצרך לאנשי ירושלים דכל יחיד ויחיד נסכו בביתו. לכך הוסיפו להן טהרה ליחידים מגבול מודיעית. אבל בעלי הלשכה המספקים נסכים לצבור. די להם בנכנסים לתוך העיר. ולשם בלבד האמינום על החביות א״נ יחידים צריכין לדקים אף לבישול שלמיהם יום יום. רש״י:

**ובשעת הרגל אף על התרומה.** כתב הר״ב דאמר קרא ויאסף כל איש וגו׳. גמ׳. והרמב״ם בפי״א מהל׳ מטמאי משכב ומושב כתב מפני שהכל מטהרין עצמן ועולין לרגל. טעמו דפשיטא דהך קרא אינו אלא אסמכתא ואי לאו דהכל מטהרין לא היו עוקרים לגזירתן שגזרו בע״ה. ולא הוי דורשים האי אסמכתא לטהרם ברגל:

ז **רבי יהודה אומר יגמור.** פי׳ הר״ב סבר אם אתה אומר לא יגמור. אף הוא לא יתחיל. הכי מפרשינן בגמ׳ פ״ק דביצה דף י״א. ומש״ה בטהרת העזרה מודה ר״י דמטהרין דהא לא פליג אלא בחמישי:

ח **ואומרין להם.** פי׳ הר״ב לעמי הארץ ובכהנים איירי ההולכים להיכל להשתחוות. דאילו ישראל לא היו ראויין לילך אלא בעזרת כהנים לצרכיהם כדתנן בפ״ק דכלים משנה ח׳. וכ״פ רש״י ותוספת:

**הזהרו שלא תגעו בשלחן ותטמאוהו.** ה״ג ולא כגי׳ הספרים דגרסי הזהרו בשלחן ובמנורה. ותטמאו כל הכלים. דבהדיא איתא בגמרא דתנא דידן לא תני מנורה. משום דתמיד האמור במנורה לא יומם ולילה קאמר. אלא תמיד מלילה ללילה. כמפורש בספ״ג דתמיד ול״ג ותטמאו כל הכלים. דמידי הוא טעמא אלא משום תמיד דכתיב ביה. [וכלים] דשלחן לא מעכבי בלחם הפנים כדתנן בפי״א דמנחות משנה ו׳. ובזיכי הלבונה היו שניים שהרי אלו נוטלין ואלו מניחין. כדתנן התם:

**שלא תגעו בשלחן ותטמאוהו.** אע״ג דצפויו בטל לגביה דרחמנא קרייה עץ. כדכתיב ביחזקאל [מ״א] המזבח עץ וגו׳ ויאמר אלי זה השלחן אשר לפני ה׳. וכלי עץ העשוי לנחת נמי לא הוי דכתיב (ויקרא כ״ד:ו׳) השלחן הטהור מכלל דטמא. מלמד שמגביהין אותו ומראין בו לעולי רגלים לחם הפנים. ואומר להם ראו חבתכם לפני המקום סילוקו כסדורו וכו׳ שנאמר (שמואל א כ״א:ז׳) לשום לחם חם ביום הלקחו. גמרא:

**מפני שהן כקרקע.** כתב הר״ב מזבח הנחשת שהתורה קראתו מזבח אדמה. גמ׳. וכלומר המזבח שמעלין עליו העולות והשלמים כדכתיב (שמות כ׳:כ״א) וזבחת עליו את עולותיך ואת שלמיך. וקשיא לי דלמאי צריך ליה דהא מזבח הנחשת לא היה אלא מקשה דאבנים סיד זפת ועופרת כדכתב הר״ב ברפ״ג דמדות. והרי הוא כשאר חומות אבנים שלא מצאנו טומאה בה אלא הנגעים ולא מגעות. ואפשר דה״ק אילו היה מזבח הנחשת כבימי מרע״ה א״נ אם לעתיד יעשוהו משל נחשת יהא דינו ג״כ שלא יהיה טעון טבילה. מדקראו מזבח אדמה. ואי לאו הכי הוי טמא מפני צפוייו:

**מפני שהן מצופין.** כתב הר״ב ה״ק וחכמים מטמאים כו׳ דאל״ה יש לטהרן משום כלי עץ העשויין לנחת. דדומיא דשק בעינן. דכתיב (ויקרא י״א:ל״ב) כל אשר יפול עליו מהם במותם יטמא כל כלי עץ או בגד או עור או שק. מה שק מיטלטל מלא וריקם. אף כל מיטלטל מלא וריקם. גמ׳. ומ״ש הר״ב פי׳ אחר וחכ״א דטעמא דאין צריך טבילה לפי שהם מצופים כו׳ והוי ככלי עץ כו׳. דחיקא מלתא טובא. דמאי טעמא קאמרי לפי שהם מצופים דמשמע דאי לא דהוו מצופים הוו טמאים. ומעיקרא קאמר דצפויין מטמאן. והכי נמי תנן ברפכ״ב ממס׳ כלים דאזלינן בתר חיפוי כדמייתי לה בגמ׳ דהכא. ואף בזה הפי׳ עצמו משמע הכי דהא קאמר וצפויין בטל לגביהן. משמע דלגביהן בטל אבל בלא״ה צפוי עיקר. וא״כ מה נתינת טעם יש בזה שאמרו חכמים דטהורין מפני שהן מצופין. ועוד אי משום צפויין טהורין הם. ל״ל תו למימר והוו כלי עץ כו׳ דמשמע משום כך הם טהורין ולא משום הצפוי. ובגמ׳ ואי בעית אימא רבנן לר״א קאמרי מאי דעתיך משום דמצופין. מבטל בטל צפויין גבייהו. ופירש״י מאי דעתיך דילפת טעמא מדקרנהו אדמה הא לאו הכי טמאין. אע״ג דעשויין לנחת. מפני שהן מצופין. ובעית למימר שהצפוי מבטלן והוי ליה ככלי מתכות. מבטל בטל צפויין לגבייהו. דרחמנא קרא עץ לכולהו. ובלאו האי קרא נמי לא מקבלי טומאה ע״כ. ולדבריו האי דקאמרי מפני שהן מצופין הוא נתינת טעם לדברי ר״א. דאיצטריך לקרא משום דאל״ה ס״ל דהוו טמאין. וטעמיה מפני שהן מצופין. ומאי דאהדרו רבנן אינו במשנה אלא בכח המאמר. וכמתמיהין מפני שהן מצופין קאמרת. אתמהה. דמאי אהני הצפוי הא מבטל בטיל גבייהו. וז״ש הר״ב כך פי׳ רמב״ם בהל׳ מטמאי משכב ומושב. ל״ק והרי תלמוד ערוך הוא. דה״ק שהוא פוסק כאיבעית אימא. ולשונו של הרמב״ם גם הוא מורה יורה כפרש״י שכך כתב שם בפי״א שצפוייהן כבטלין לגביהן. דמשמע ודאי דה״ק. דזה שהיו ראוין להתטמא מפני הצפוי שלהן הרי הן כבטלין לגביהן. אבל בפ״ד מהלכות כלים כתב בהפך וז״ל כלי עץ וכו׳ שציפם במתכת טהורין ואין מקבלין טומאה מאחר שציפם בטלים. הצפוי עצמו טהור כמו שבארנו ע״כ. וכתב עליו הכ״מ בשם הר״י קורקוס ז״ל דהרמב״ם סובר דאדרבה כל החפויין טהורין ודתנן ברפכ״ב דכלים וחיפן בשיש טהורין לאו דוקא שיש שהוא אבן ה״ה מתכת דכל החפויין טהורין הן. והא דאמרינן בגמרא גבי שלחן דרחמנא קרייה עץ. היינו דאל״ה משום צפויו הוי טהור. דציפוי מטהרו ולא היו צריכין להזהיר שלא יגעו. אבל קרייה עץ דלא להוי בטיל לגבי צפוי. אבל שאר כלים ודאי בטלין גבי צפויין כיון דכל צפוי טהור והכלי מצופה בדבר טהור הרי גם הוא טהור והיא היא המסקנא דאיבעית אימא. דאע״ג

דלתירוצא קמא גם (להמקשן) [צ״ל להתרצן] הוי הסברא בהיפך. דמשום החפוי ראוי להטמא לאבעית אימא לא הוי הכי. וה״ק מאי דעתך דמשום צפויין ליטמאן יותר והוא בהפך. דצפויין לא מטמאי דבטלין אגב כלי. דלא חשיבי כדי שיטמא הכלי בשבילו. והכלי בשביל עצמו ודאי אינו מטמא כיון שהוא מצופה. והלכך מפני שהן מצופין לא מטמאו. ואין צריך טעם אחר (ולא בטיל) [צ״ל ומבטל בטיל] צפוייהו. לאו אהני דוקא קאמר אלא אכולהו כלים המצופין קאמר. ואתא מתני׳ כפשטה. וחכ״א הטעם שאין מטמאין מפני שהן מצופין. עכ״ד. ואע״ג דתחלת לשון הר״ב אפשר שמורים על זה הפי׳ דקאמר דטעמא דא״צ טבילה. לפי שהם מצופין כו׳. אבל סיומא דמלתיה לאו הכי הוא דמסיים והוו ככלי עץ כו׳ דלפי זה הא דהן מצופין אינם ענין הכרח וטעם לטהרתן. דהא בלאו הכי טהורין הן. מפני שהן כלי עץ כו׳. אלא שצפויין אינו מעלה ואינו מוריד. והדרא קושיין לדוכתא. דדברי הר״ב סותרין זה את זה. דתחלת דבריו דטעמא דטהורין מפני הצפוי. וסוף דבריו דטעמא שהן כלי עץ העשוי לנחת:

סליקא לה מסכת חגיגה